

บทที่ 3 วัฒนาการและการเปลี่ยนแปลง

1. ขนบธรรมเนียม ประเพณี และความเชื่อ

ประเพณีไทยบ่งบอกถึงความเป็นเอกลักษณ์ ในวิถีชีวิต การดำรงชีวิตความเป็นอยู่ตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน เป็นมรดกที่ได้รับการสืบทอดรุ่นต่อรุ่น ที่เป็นประโยชน์และจัดเป็นวัฒนธรรมอย่างหนึ่ง

ประเพณีที่เกี่ยวข้องกับวิถีชีวิตของชาวไทยได้แก่ การทำบุญตักบาตร การบายศรีสู่ขวัญ พิธีผูกเสี่ยว (ขอนแก่น) โคนจุก บวชนาค งานแต่งงาน พิธีศพ การทำบุญบ้าน เลี้ยงพระในโอกาสต่าง ๆ เป็นต้น ซึ่งเกี่ยวข้องกับการดำเนินชีวิตของบุคคลตั้งแต่เกิดจนตาย

หากพิจารณาแล้วล้วนแต่เกี่ยวข้องกับประเพณี ความเชื่อ อาชีพ ค่านิยมของท้องถิ่นนั้น ๆ

ด้วย

ประเพณีโกนผมไฟ

คนส่วนใหญ่มีความเชื่อกันว่า ผมของเด็กที่ติดมากับกรรมมารดานั้น ไม่ค่อยสะอาดนัก จึงต้องโกนทิ้งเพื่อให้ผมขึ้นมาใหม่ แต่จะโกนเมื่อแรกคลอดเลยนั้นก็ไม่ได้สะดวก เนื่องจากยังต้องอยู่กับ การเลี้ยงดูและจัดหาข้าวของเครื่องใช้ ตัวมารดาเองเพิ่งคลอดบุตรยังไม่ค่อยแข็งแรงนักอีกสาเหตุหนึ่งคือ เด็กที่คลอดใหม่ๆกะโหลกศีรษะยังบอบบาง แม้เมื่อมีอายุครบ 1 เดือนแล้วก็ยังไม่ค่อยแข็งแรงเท่าไรนัก การทำพิธีโกนผมไฟจึงควรระมัดระวัง และให้ผู้ที่มีความเชี่ยวชาญโกนผมให้ จะดีกว่าทำกันเอง การจัดเตรียมข้าวของเครื่องใช้

เนื่องจากมักนิยมทำพิธีโกนผมไฟพร้อมกับพิธีทำขวัญเดือน จึงจัดเตรียมข้าวของตามที่กล่าวไว้ในพิธีทำขวัญเดือน สำหรับพิธีโกนผมไฟนั้น ต้องมีพิธีของพราหมณ์ เข้ามาเกี่ยวข้องด้วย คือ

พิธีสงฆ์ ได้แก่ การสวดมนต์เย็น รับอาหารบิณฑบาตรเข้า

และพิธีพราหมณ์ ได้แก่ การรดน้ำ (อ้างอิง: ประเพณีและพิธีมงคลไทย, กรุงเทพฯ : ธรรมบรรณาคาร , 2518.)

ดังนั้นจึงต้องเตรียมจัดสถานที่และข้าวของเครื่องใช้สำหรับพระที่จะสวด เจริญพระพุทธมนต์ และตระเตรียมหมอน้ำมนต์ เครื่องสระศีรษะ (สำหรับใส่ในหมอน้ำมนต์) สังข์ บัณเฑาะว์ (สำหรับตีและเป่าในพิธี ส่วนใหญ่พราหมณ์ผู้ทำพิธีจะจัดเตรียมมาเอง) นอกจากนั้นยังมี เครื่องสำหรับโกนศีรษะเด็ก อันได้แก่ มีดโกน ใบบัว ดอกไม้ธูปเทียน ฯลฯ

หากเจ้าภาพเป็นผู้ที่ฐานะหรือมีหน้ามีตา ก็จะบอกข่าวออกบัตรเชิญ ไปยังญาติสนิทมิตรหาย ตลอดจนผู้ที่เคารพนับถือให้มาเป็นเกียรติในงาน ผู้มาร่วมงานก็จะนำของขวัญหรือเงินทองมาให้ร่วมรับขวัญ เรียกว่าเป็นการ "ลงขัน" เสร็จพิธีแล้วก็มีการเล่นชกกันตามสมควรเริ่มพิธี

ครั้นถึงฤกษ์ยามยามดี ผู้กระทำพิธีก็นำเด็กออกมาวางต่อหน้าพระสงฆ์ โดยหันศีรษะเด็กไปทางทิศที่โหรกำหนด ส่วนใหญ่จะนำออกมาก่อนได้ฤกษ์เล็กน้อย เพื่อให้ญาติมิตรได้ชื่นชมในตัวเด็ก ครั้นถึงฤกษ์โหรก็ทำการลั่นฆ้องชัย ผู้ที่ได้รับเชิญมาเป็นประธานในงานทำการหลั่งน้ำจากหอยสังข์รดไปบนศีรษะของเด็ก แล้วหยิบมีดโกนแตะบนศีรษะเด็กพอเป็นพิธีพร้อมอวยชัยให้พรพระสงฆ์สวดบท

ชยันโต พราหมณ์เป่าสังข์และโถวบัณเฑาะว์ บรรดาพิณพาทย์บรรเลงเพลงมหาฤกษ์มหาชัย ต่อจากนั้นจึงให้ทำการโกนผมไฟ

พิธีอาบน้ำเด็ก

เมื่อช่างโกนผมไฟจนเสร็จเรียบร้อยแล้ว ให้ยกเด็กลงไปอาบน้ำในอ่าง ซึ่งมีน้ำอุ่นผสมน้ำพระพุทธรูป ครั้นเสร็จแล้วจึงนำไปแต่งตัว แล้วนำเด็กมาวางไว้บนเบาะข้างบายศรี สำหรับคนที่ทำหน้าที่อุ้มเด็กควรเป็นย่า ยาย หรือญาติผู้ใหญ่ในช่วงที่ทำพิธีอาบน้ำเด็กนี้ ให้จัดภัตตาหารถวายแต่ภิกษุสงฆ์ ประเคนเครื่องปัจจัยไทยธรรม หลังจากพระอนุโมทนาแล้วก็จะลากลับวัด

พิธีลงเปล

สิ่งของที่ต้องเตรียม ข้าวของที่ต้องเตรียมไว้สำหรับพิธีนำเด็กลงเปล ได้แก่ ข้าวตอก, ข้าวเปลือก, ถั่วเขียว, งา, เมล็ดฝ้าย อย่างละกำมือ ให้ใส่ถุงแพหรือห่อไว้ นอกจากนี้ก็ยังต้องมี หินบด, พักเขียว 1 ผล, มะพร้าวเงินและ มะพร้าวทอง อย่างละ 1 ผล (ใช้มะพร้าวทาสีทองและสีเงิน เป็นการสมมุติ) ครั้นได้ฤกษ์ลงเปล ให้หยิบถุงต่างๆ ที่จัดเตรียมไว้วางลงในเปลเด็กก่อน แล้วเอาบายศรีปากชามใส่ลงขันข้าวปักแวนเวียนเทียน แล้วจัดเครื่องกระยาบวช 1 สำหรับ ให้บิดามารดาพร้อมหมู่ วงศาคณาญาติ มานั่งล้อมกันเป็นวงโดยมีเด็กอยู่ตรงกลาง นำด้ายสายสิญจน์จากพานมาปิดข้อมือเด็ก โดยถือเคล็ดว่าได้เอาสิ่งอันไม่เป็นมงคล ตลอดจนเคราะห์และโรคภัยไข้เจ็บทั้งหลายทิ้งไป

ต่อจากนั้นจึงตักมะพร้าวอ่อนแตะปากเด็กพอเป็นพิธี ครั้นแล้วจุดเทียนในแวน 3 แวน ยกขึ้นอวยชัยให้แก่เด็ก 3 ครั้ง แล้วทำพิธีอานวยพรให้อยู่เย็นเป็นสุข ต่อจากนั้นก็ทำพิธีปูเปลเด็ก

พิธีปูเปล

ข้าวของเครื่องใช้สำหรับทำพิธีปูเปลเด็กมีดังนี้

1. น้ำพระพุทธรูป
2. ใบมะตูม
3. กระแจะจันทร์
4. ถั่วงา
5. แมวตัวสวยๆ ซึ่งเลี้ยงง่าย นำสายสร้อยมาสวมคอให้ดูสวยงาม

ให้นำน้ำพระพุทธรูปพรมเปลเด็กก่อนเป็นลำดับแรก พรมพอเป็นพิธีไม่ต้องให้ถึงกับเปียกโชก แล้วนำใบมะตูมวางลงในเปล เจิมหัวนอนเด็กด้วยกระแจะจันทร์ เอาเครื่องต่างๆ เช่น เมล็ดถั่ว เมล็ดงา เป็นต้น วางลงในเปล นำแมววางลงในเปลครู่หนึ่งจึงยกออก

ต่อจากนั้นจึงนำเด็กลงวางในเปล เเทก่ล้อมแบบการเลี้ยงของคนสมัยโบราณ เป็นอันเสร็จพิธี ในการทำพิธีโกนผมไฟนี้ เกิดจากการปลื้มปีติยินดีที่มีทายาทไว้สืบสกุล และเด็กทารกนั้นได้เลี้ยงรอดปลอดภัยจนมีอายุครบ 1 เดือน และถือเป็นการรับขวัญเด็ก หรือสมาชิกคนใหม่ในบ้านอย่างเป็นทางการ สำหรับคนที่มีฐานะธรรมดาทั่วไป อาจไม่จัดพิธีใหญ่ แค่เอาด้ายสายสิญจน์มาผูกข้อมือเป็นการ

รับขวัญก็ได้เช่นเดียวกันแต่ในปัจจุบันไม่ค่อยมีกระทำกันแล้วอันเนื่องมาจากภาวะทางเศรษฐกิจ และสังคมที่เปลี่ยนแปลงไป

พิธีมงคลการตั้งชื่อ

ในสมัยโบราณ หรือแม้แต่ในปัจจุบัน การตั้งชื่อถือว่ามีผลสำคัญมาก เพราะเป็นการแสดงความเป็นเจ้าของชื่อ ให้เด็กจะต้องใช้ชื่อที่พ่อแม่ตั้งให้ตลอดไป จนกว่าจะมีการเปลี่ยนใหม่ และการตั้งชื่อนั้นจะต้องให้สอดคล้องเป็นมงคลกับวันเกิดของเด็กตามหลักคัมภีร์ทักษา เพื่อความสุขสวัสดิ์

หลักการตั้งชื่อตามคัมภีร์ทักษา มีดังนี้

1. ชื่อที่ตั้ง จะต้องไม่มีอักษรที่เป็นมงคลนามกับวันเกิดของเด็ก
2. ชื่อที่ตั้ง จะต้องไม่มีอักษรที่เป็นกาลกิณี
3. ชื่อที่ตั้ง จะต้องสอดคล้องกับเพศของเด็ก คือ หากเป็นผู้ชายควรใช้ชื่อที่มีอักษรซึ่งเป็น "เดช" นำหน้าชื่อ หากเป็นหญิง ควรใช้อักษรซึ่งเป็น "ศรี" นำหน้าชื่ออักษรที่เป็น เดช ศรี และกาลกิณี สำหรับหญิงชายที่เกิดในวันต่างๆ มีดังนี้

วัน	อักษรที่เป็นเดช	อักษรที่เป็นศรี	อักษรที่เป็นกาลกิณี
อาทิตย์	จ ฉ ช ซ ฌ ญ	ฎ ฏ ฐ ฒ ณ	ศ ษ ส ห พ ฮ
จันทร์	ฎ ฏ ฐ ฑ ฒ ณ	ด ต ถ ท ธ น	ะ ำ ึ ุ ู ใ
อังคาร	ด ต ถ ท ธ น	บ ป ผ ฝ พ ฟ ภ ม	ก ข ค ฌ ง
พุธ	บ ป ผ ฝ พ ฟ ภ ม	ย ร ล ว	จ ฉ ช ซ ฌ ญ
พฤหัสบดี	ศ ษ ส ห พ ฮ	ะ ำ ึ ุ ู ใ	ด ต ถ ท ธ น
ศุกร์	ก ข ค ฌ ง	จ ฉ ช ซ ฌ ญ	ย ร ล ว
เสาร์	ย ร ล ว	ศ ษ ส ห พ ฮ	ฎ ฏ ฐ ฑ ฒ ณ
ราหู (พุธกลางคืน)	ะ ำ ึ ุ ู ใ	ก ข ค ฌ ง	บ ป ผ ฝ พ ฟ ภ ม

เมื่อท่านทราบว่าอักษรและสระตัวใด เป็นเดช ศรี และกาลกิณีกับวันเกิดของเด็ก ก็เลือกคำจากพจนานุกรมนำมาตั้งชื่อให้แก่เด็กได้โดย ให้ได้ อักษรที่เป็นเดช นำหน้าชื่อของผู้ชาย และใช้อักษรที่เป็นศรีนำหน้าชื่อของผู้หญิง

ข้อสำคัญ คือชื่อที่นำมาตั้งให้แก่เด็กนั้นต้องไม่มีอักษรหรือสระที่เป็น กาลกิณี กับวันเกิดของเด็กก็เป็นอันว่าใช้ได้ (หลักการตั้งชื่อที่สำคัญจริงๆ มีเพียงเท่านั้น) หรือหากว่าท่านต้องการจะใช้อักษรอื่นๆ

นอกเหนือจากอักษรที่เป็นเดช นำมาเป็นคำนำหน้าสำหรับตั้งชื่อให้เด็ก ก็สามารถกระทำได้ โดยเลือกอักษรที่เป็น บริวาร อายุ เดช ศรี มูละ อุตสาหะ หรือมนตรี จากตารางทักษาปกรณ์ ยกเว้น

อักษรและสระที่เป็นกาลกิณีเท่านั้นที่ห้ามใช้ หรือเมื่อตั้งชื่อเด็กแล้ว ต้องการทราบว่า อักษรตัวต่างๆ ของชื่อนั้น ประกอบด้วยอักษรที่ทำหน้าที่ส่งเสริมทางด้านใดบ้าง (เช่นด้าน บริวาร อายุ เดช ศรี ฯลฯ) ก็เทียบดูได้จากตารางเดียวกันนี้

ตารางทักษาปกรณ์		
1. วันอาทิตย์ (ครุฑนาม) า ิ ุ โ	2. วันจันทร์ (พยัคฆนาม) ก ข ค ง	3. วันอังคาร (สิงหนาม) จ ฉ ช ซ ญ ฒ
6. วันศุกร์ (อัชฌนาม) ศ ษ ส ห พ ฮ		4. วันพุธ (โสณนาม) ฎ ฏ ฐ ฑ ฒ ณ
8. วันพุธ (ราหู) (คชนาม) ย ร ล ว	5. วันพฤหัสบดี (มุสิกนาม) บ ป ผ ฝ พ ฟ ภ ม	7. วันเสาร์ (นาคนาม) ด ต ถ ท ธ น

หมายเหตุ ราหู หมายถึง วันพุธกลางคืน โดยนับตั้งแต่วเวลา 18.00 น. – 24.00 น.

(อ้างอิง: ธนาภิต. ประเพณี พิธีมงคล และวันสำคัญของไทย., ประเพณี พิธีมงคล และวันสำคัญของไทย. กรุงเทพฯ : ชมรมเด็ก, 2539.)

วิธีดูตาราง

ตารางทักษานี้ จัดตามแบบอัฐฐเคราะห์ คือเรียงตามกลุ่มดาวทั้ง 8 อันได้แก่ ดาวอาทิตย์, ดาวจันทร์, ดาวพุธ, ดาวเสาร์, ดาวพฤหัสบดี, ดาวพุธ(ราหู), และดาวศุกร์ (ดูในตาราง) และดาวอัฐฐเคราะห์ทั้ง 8 ดวงนี้ ได้นำมาจัดระเบียบเข้าเป็นทักษาทั้ง 8 อันได้แก่ บริวาร, อายุ, เดช, ศรี, มูละ, อุตสาหะ, มนตรี, และกาลกิณี

วิธีนับก็คือ ให้เริ่มนับช่องแรกในวันเกิดหรือดาวเกิด เรียงไปตามช่องในตาราง ช่องแรกเทียบได้เท่ากับทักษาบริวาร (หมายถึงอักษรในช่องแรกทุกๆ ตัว ในช่องวันเกิดของเราทำหน้าที่เป็นบริวาร) ช่องที่ 2 เทียบได้กับอายุ เทียบเช่นนี้ไปตามลำดับ จากบริวารช่องแรก เป็น อายุ ในช่องที่ 2.....

โปรดดูจากตารางสำเร็จรูปของคนเกิดในแต่ละวัน ที่เทียบไว้ให้แล้วดังในตารางดังต่อไปนี้ (ให้เริ่มนับช่องแรกจากวันเกิด และดูตารางทักษาปกรณ์ประกอบจึงจะเข้าใจ)

มูละ หมายถึง ทุนทรัพย์ หรือมรดก ราคาและคุณค่าที่จะเพิ่มพูนให้กับตนเองในปัจจุบันและ ภายภาคหน้า

อุตสาหะ หมายถึง ความขยันหมั่นเพียร การประกอบกิจการค้า หรือการเกษตรกรรมอุตสาหกรรม ให้เกิดผลสำเร็จ จากความมีมานะอุตสาหะและความพยายามของตนเอง

มนตรี หมายถึง ความเป็นใหญ่หรือประสบความสำเร็จได้รับความอุปถัมภ์ค้ำชู ได้รับการ สงเคราะห์เกื้อหนุนจากผู้ใหญ่ ได้รับการส่งเสริมในการดำเนินชีวิตและหน้าที่การงาน

กาลกนิ หมายถึง โชคร้าย อับมงคล ความเป็นเสียด คัดค้านคู่แข่ง อุปสรรคในการดำเนินชีวิต เมื่อทราบความหมายของทักษา วิธีตั้งชื่อให้เป็นมงคลนามแล้ว ท่านก็สามารถนำไปใช้ได้ตามความ ประสงค์และถูกต้องตามคัมภีร์ทักษา

ประเพณีทำบุญวันเกิด และทำบุญอายุ

ประวัติความเป็นมา

ในสมัยพุทธกาล มีพราหมณ์ 2 คนผิวเมีย พาลูกน้อยของตนไปหาพราหมณ์ที่เป็นสหายซึ่งถือ พรตบำเพ็ญตบะ เมื่อพราหมณ์ 2 ผิวเมียทำความเคารพ พราหมณ์ที่บำเพ็ญตบะได้กล่าวอวยพร ว่า "ขอจงจำเจริญอายุยืนนาน" แต่เมื่อให้บุตรของตนทำความเคารพ พราหมณ์ผู้บำเพ็ญตบะหาได้ กล่าวอวยพรให้ตามธรรมเนียมไม่โดยบอกเหตุผลบอกว่า ลูกน้อยของพราหมณ์ 2 ผิวเมียจะต้องตาย ภายใน 7 วัน

พราหมณ์ผู้บำเพ็ญตบะ ได้แนะนำให้พราหมณ์ 2 ผิวเมียพาลูกไปหาพระพุทธรูป พระพุทธรูปองค์ได้ตรัสแถลงเช่นเดียวกัน และแนะนำอุบายป้องกัน โดยการนิมนต์พระสงฆ์สวดพระปริตรตลอด 7 วัน ซึ่งพราหมณ์ทั้งสองก็กระทำตาม

ครั้นถึงวันที่ 7 พระพุทธรูปเสด็จไปด้วยพระองค์เอง ทำให้ยักษ์ผู้ได้รับพรมาเพื่อฆ่ากุมารไม่ อาจทำอันตรายพระกุมารนั้นนอนฟังพระปริตรอยู่ ด้วยพุทธานุภาพประกอบกับอายุไม่ถึงการดับแห่ง ขาร ทำให้ทารกนั้นรอดพ้นอันตราย และมีอายุยืนยาวถึง 120 ปี

พิธีทำบุญวันเกิด และพิธีทำบุญอายุนั้น จัดขึ้นเพื่อความต้องการความสุขสวัสดิ์มีอายุยืนยาวเจริญวัฒนา ต่อไปในภายภาคหน้า ส่วนใหญ่หากเป็นการทำบุญวันครบรอบวันเกิด โดยทั่วไปก็ไม่ค่อยจัดใหญ่โต อะไรมาก แค่ทำบุญตักบาตรพระในตอนเช้า หรือถวายภัตตาหารพระที่วัด เสร็จแล้วจึงถวายจุฬัจฉัย ไทยธรรมตามศรัทธา เมื่อพระสวดเจริญพระพุทธรูปมนต์ให้พร อนุโมทนา และกรวดน้ำอุทิศส่วนกุศล ก็ เป็นอันเสร็จพิธี

สำหรับการทำบุญอายุนั้น นิยมจัดเป็นงานใหญ่กว่าการทำบุญวันเกิด โดยทั่วไป เมื่ออยู่ใน ช่วงที่มีอายุเบญจเพส คือ 25 ปี หรือช่วงที่มีอายุกลางคน คือ 50 ปี หรือทำเมื่อครบรอบทุกๆ 12 ปี ซึ่ง มักนิยมทำกันเมื่อครบ 5 รอบ คือ 60 ปี และ 6 รอบ คือ 72 ปี

สาเหตุที่นิยมทำเมื่ออายุครบ 25 ปี เพราะวัยเบญจเพสเป็นช่วงหัวเลี้ยวหัวต่อของชีวิต จากวัย
รุ่นเข้าสู่วัยผู้ใหญ่ ส่วนทำเมื่อครบ 50 ปีนั้น เพราะถือว่าอายุยืนยาวมาได้ครึ่งหนึ่งของชีวิตแล้ว จึงควร
ทำบุญและเลี้ยงฉลองแสดงความยินดี

พิธีการทำบุญอายุ

เมื่อจะทำบุญอายุ ให้จัดเตรียมสถานที่และนิมนต์พระสงฆ์มาสวดเจริญ พระพุทธรูป โดยให้
โหรเป็นผู้กำหนดฤกษ์และมาเป็นผู้ประกอบพิธี การนิมนต์พระต้องนิมนต์ให้มากกว่าอายุ 1 องค์ เช่น
อายุ 25 ก็ให้นิมนต์ 26 องค์ หรือนิมนต์เพียง 9 องค์เท่าจำนวน ดาวนพเคราะห์ก็ได้ และเป็นการ
สะดวกต่อการจัดสถานที่การทำพิธีด้วยประการทั้งปวง

สิ่งของที่ควรเตรียม

ให้เตรียมเทียนขี้ผึ้งอย่างดีไว้ 2 เล่ม เล่มหนึ่งหนัก 9 บาท ใ้ยาวโดยวัดรอบศีรษะของเจ้าภาพ
จำนวน 33 เส้น อีกเล่มหนึ่งมีขนาดสูงเท่าตัวเจ้าภาพ หนักเท่าอายุ ใ้ทำเท่าอายุ คือ อายุ 25 ก็ทำ 25
เส้น เทียนนี้จะต้องจัดทำด้วย ความประณีต หากที่บังลมให้ดี เมื่อจุดแล้วอย่าให้ลมพัดดับหรือล้มได้

นอกจากนี้ยังให้เตรียมผ้าขาวนุ่ง 1 ผืน ทำบัตรพลีเทวดาเป็นบัตร 9 ชั้น 1 บัตร (เป็นบัตรพลี
พระเกตุ) และ 3 ชั้น 8 บัตร (ตั้งเป็นบัตรพลีเทวดาประจำทิศต่างๆ รวม 8 ทิศ) ฉะนั้นบัตรพลีต้องมี 9
บัตร ทำด้วยกากบกล้วย ดิจดงสีประจำวันเทวดา มีรูปเทวดาบัตรละองค์ ใส่ขนมอาหารหวานคาว รวม
ทั้งข้าวตอก ดอกไม้ ฐูปเทียน จัดประดับให้สวยงาม (ส่วนใหญ่ผู้รับทำพิธีจะเป็นธุระจัดหาและ
ตระเตรียมข้าวของเครื่องใช้ที่สำคัญๆ ให้เอง)

เทวดาประจำทิศทั้ง 8 ทิศที่ทำการตั้งบัตรพลีบูชา คือ

อีสาน พระอาทิตย์	บูรพา พระจันทร์	อาคเนย์ พระอังคาร
อุดร พระศุกร์	พระเกตุ (บัตรพลี 9 ชั้น)	ทักษิณ พระพุธ
พายัพ พระราหู	ปัจฉิม พระพฤหัสบดี	หริดี พระเสาร์

1. พระอาทิตย์ เทพยนิกร มีกายาสีแดง ทรงทิพยอาภรณ์พราวด้วยแก้วบัทมราชอยู่
ประจำทิศอีสาน (ตะวันออกเฉียงเหนือ) มีกำลัง 6 ทรงหอกเป็นอาวุธ ราชพาหนะคือ ราชสีห์ (สิงโต)
พระประจำวันเกิด คือ พระปางถวายเนตร

2. พระจันทร์ เทพบุตร มีกายาสีขาว ทรงทิพยอาภรณ์แก้วประพาฬพิจิตร อยู่ประจำทิศบูรพา
(ตะวันออก) มีกำลัง 15 ทรงดาบและโล่เป็นอาวุธ ราชพาหนะคือ อาชาไนย (ม้า) พระประจำวันเกิด
คือ พระปางห้ามสมุทร

3. พระอังคาร มีกายาสีแดงโกเมน ทรงรัตนโกเมนวิมลมาศ อยู่ประจำทิศภาคเหนือ (ตะวันออกเฉียงใต้) มีกำลัง 8 ทรงดาบและเขนเป็นอาวุธ ราชพาหนะคือ กาสธ (ควายป่า) พระประจำวันเกิด คือ พระปางไสยาสน์

4. พระพุธ มีกายาสีเขียว ทรงทิพยอาภรณ์แก้วมรกต อยู่ประจำทิศทักษิณ (ใต้) กำลัง 17 ทรงขอช้างเป็นอาวุธ ราชพาหนะคือ พระญาณกุญชร (ช้าง) พระประจำวันเกิด คือ พระปางอุ้มบาตร

5. พระเสาร์ มีกายาสีแดงคล้ำออกดำ ทรงรัตนมณีนิลเป็นทิพยอาภรณ์ อยู่ประจำทิศเหนือ (ตะวันตกเฉียงใต้) มีกำลัง 10 ทรงปืนเป็นอาวุธ ราชพาหนะคือ พยัคฆราช (เสือ) พระประจำวันเกิด คือ พระปางนาคปรก

6. พระพฤหัสบดี มีกายาสีเขียวอย่างบุษราคัม ทรงทิพยอาภรณ์สุวรรณรัตนรุจีแจ่มด้วยดวงมุกดาหาร อยู่ประจำทิศปัจฉิม (ตะวันตก) มีกำลัง 19 ทรงดาบคู่เป็นอาวุธ ราชพาหนะคือ มฤคราช (กวาง) พระประจำวันเกิด คือ พระปางสมาธิ

7. พระอุสุรินทร์ (พระราหู) มีกายาสีดอกตะแบก ทรงทิพยสุวรรณ (ทอง) อยู่ประจำทิศพายัพ (ตะวันตกเฉียงเหนือ) มีกำลัง 12 ทรงโตมร (สามง่าม) เป็นอาวุธ ราชพาหนะคือ สุบรรณราช (ครุฑ) พระประจำวันเกิด คือ พระปางปาเลไลยก์

8. พระศุกร์ มีกายาสีเลือดอมประภัสสร ทรงทิพยอาภรณ์เลือดอมประภัสสรโอภาส อยู่ประจำทิศอุดร (เหนือ) มีกำลัง 21 ทรงศรเป็นอาวุธ ราชพาหนะคือ โคอุสมราช (โค) พระประจำวันเกิด คือ พระปางรำพึง

9. พระเกตุ มีกายาสีทองสุก ทรงทิพยสุวรรณวิภูษิต อยู่ประจำทิศปัจฉิม (ตะวันตก) มีกำลัง 9 ทรงพระขรรค์เป็นอาวุธ ราชพาหนะคือ พญามังกร

พระประจำวันเกิด คือ พระปางมารวิชัย สำหรับข้าวของเครื่องใช้ต่างๆ ส่วนใหญ่ใคร่ผู้ทำพิธีจะเป็นผู้จัดเตรียมให้ โดยการเขียนเทวดานพเคราะห์ หรือจัดหารูปเทวดานพเคราะห์มา นำพระประจำวันเกิดของเจ้าภาพ มาเป็นพระพุทธรูปบูชาในงาน ใครจะเอาสายสิญจน์วงรอบบัตรพลีติดเขียนตามกำลังวัน

การประกอบพิธี

ครั้นถึงวันงาน เมื่อเจ้าภาพจุดธูปเทียนบูชาพระรัตนตรัยแล้ว ให้จุดเทียนมงคลบูชาเทวดานพเคราะห์ด้วย ต่อจากนั้น จึงรับศีลและฟังพระสวดพระพุทธรมณต์ ถวายจตุปัจจัยไทยธรรม กรวดน้ำอุทิศส่วนกุศล เมื่อพระกลับแล้วจึงมีการกินเลี้ยงฉลองหรือมีการละเล่นรื่นเริง

วันรุ่งขึ้นมีการถวายภัตตาหารแด่พระภิกษุสงฆ์ พอได้ฤกษ์เจ้าภาพจะนุ่งขาวห่มขาว มาอาบน้ำมนต์มีผู้ใหญ่รดน้ำอำนวยการ แล้วเปลี่ยนเครื่องแต่งตัวตามเพื่อความเป็นสิริมงคลการนุ่งผ้าสีตามวัน จากสวัสดิกษาคำกลอนของสุนทรภู่ มีดังนี้

“ วันอาทิตย์ สิทธิโชคโกลกดี
เอาเครื่องสีแดงทรงเป็นมงคล
เครื่อง วันจันทร์ นั้นควรสีนวลขาว
จะยืนยาวชั้นชาสถาผล
อังคาร ม่วงช่วงงามสีครามปน
เป็นมงคลขัตติยาเข้าราวี
เครื่อง วันพุธ สดุดีด้วยสีแสด
กับเหลืองแปดปนประดับสลัปลี
วันพฤหัสบดี จัดเครื่องเขียวเหลืองดี
วันศุกร์ สีเมฆหมอกออกสงคราม
วันเสาร์ ทรงดำจำล้าเลิศ
แสนประเสริฐรู้เรียนศึกจะนีกขาม
ทั้งพาชีชั้บประดับงาม
ให้ต้องตามสีสรรพิจังกันภัยฯ “

หรือจะนุ่งหมตามสีของวันก็ได้ มีดังนี้

วันอาทิตย์ สีแดง วันจันทร์ สีเหลือง วันอังคาร สีชมพู วันพุธ สีเขียว วันพฤหัสบดี สีแสด วันศุกร์ สีฟ้า
วันเสาร์ สีม่วง (อ้างอิง: www.banfun.com)

ประเพณีการทอดกฐิน

คำว่า **กฐิน** แปลว่า ไม้สะดึง คือกรอบไม้ชนิดหนึ่งสำหรับขึงผ้าให้ตึง สะดวกแก่การเย็บในสมัยโบราณเย็บผ้าต้องเอาไม้สะดึงมาขึงผ้าให้ตึงเสียก่อน แล้วจึงเย็บเพราะช่างยังไม่มีควมชำนาญเหมือนสมัยปัจจุบันนี้ และเครื่องมือในการเย็บก็ยังไม่เพียงพอเหมือนจักรเย็บผ้าในปัจจุบัน การทำจีวรในสมัยโบราณจะเป็นผ้ากฐินหรือแม้แต่จีวรอันมิใช่ผ้ากฐิน ถ้าภิกษุทำเองก็จัดเป็นงานเอิกเกริกทีเดียว เช่น ตำนานกล่าวไว้ว่า การเย็บจีวรนั้น พระเถรานุเถระต่างมาช่วยกัน เป็นต้นว่า พระสารีบุตร พระมหาโมคคัลลานะ พระมหากัสสปะ แม้สมเด็จพระบรมศาสดาก็เสด็จลงมาช่วย ภิกษุสามเณรอื่น ๆ ก็ช่วยขนขวายในการเย็บจีวร อุบาสกอุบาสิกาที่จัดหาผ้าดีมเป็นต้น มาถวายพระภิกษุสงฆ์ มีองค์พระสัมมาสัมพุทธะเป็นประธาน โดยนัยนี้ การเย็บจีวรแม้โดยธรรมดา ก็เป็นการต้องช่วยกันทำหลายผู้หลายองค์ (ไม่เหมือนในปัจจุบัน ซึ่งมีจีวรสำเร็จรูปแล้ว)

การทอดกฐินเป็นกาลทาน ตามพระวินัยกำหนดกาลไว้ คือ ตั้งแต่แรม 1 ค่ำ เดือน 11 ถึงวันขึ้น 15 ค่ำ เดือน 12 ผู้มีจิตศรัทธาเลื่อมใส ใครจะทอดกฐิน ก็ให้ทอดได้ในระหว่างระยะเวลานี้ จะทอดก่อนหรือทอดหลังกำหนดนี้ ก็ไม่เป็นการทอดกฐิน

แต่มีข้อยกเว้นพิเศษว่า ถ้าทายกผู้จะทอดกฐินนั้นมีกิจจำเป็น เช่น จะต้องไปในทัพไม่สามารถ จะอยู่ทอดกฐินตามกำหนดนั้นได้ จะทอดกฐินก่อนกำหนดดังกล่าวแล้วพระสัมมาสัมพุทธะทรง อนุญาตให้ภิกษุรับไว้ก่อนได้

พุทธศาสนิกชนทั่วไป ย่อมถือกันว่า การทำบุญทอดกฐินเป็นกุศลแรง เพราะเป็นกาลทาน ทำ ได้เพียงปีละ 1 ครั้ง และต้องทำในกำหนดเวลาที่พระพุทธรูปทรงบัญญัติไว้ ดังนั้นถ้ามีความเลื่อมใส ใคร่จะทอดกฐินบ้างแล้วพึงปฏิบัติดังต่อไปนี้

จองกฐิน เมื่อจะไปจองกฐิน ณ วัดใด พอเข้าพรรษาแล้ว พึ่งไปมนัสการสมภารเจ้าวัดนั้น กราบเรียนแก่ท่านว่าตนมีความประสงค์จะขอทอดกฐิน แล้วเขียนหนังสือปิดประกาศไว้ ณ วัดนั้น เพื่อให้รู้ทั่ว ๆ กัน

การที่ต้องไปจองก่อนแต่เนิ่น ๆ ก็เพื่อให้ได้ทอดวัดที่ตนต้องการ หากมีเช่นนั้นอาจมีผู้อื่นไป จองก่อน นี้กล่าวสำหรับวัดราษฎร์ ซึ่งราษฎร์มีสิทธิของได้ทุกวัด แต่ถ้าวัดนั้นเป็นวัดหลวงอันมีธรรมเนียมว่าต้องได้รับกฐินหลวงแล้วทายกนั้น ครั้นกราบเรียนเจ้าอาวาสท่านแล้ว ต้องทำหนังสือยื่นต่อ กองสัมฆการีกรมการศาสนา กระทรวงศึกษาธิการขอเป็นกฐินพระราชทาน ครั้นคำอนุญาตตกไปถึง แล้ว จึงจะจองได้

เตรียมการ ครั้นจองกฐินเรียบร้อยแล้ว เมื่อออกพรรษาแล้ว จะทอดกฐินในวันใด ก็กำหนด ให้แน่นอน แล้วกราบเรียนให้เจ้าวัดท่านทราบวันกำหนดนั้น ถ้าเป็นอย่างชนบท สมภารเจ้าวัด ก็บอก ติดต่อกับชาวบ้านว่า วันนั้นวันนี้เป็นวันทอดกฐิน ให้ร่วมแรงร่วมใจกันจัดหาอาหารไว้เลี้ยงพระ และ เลี้ยงผู้มาในการกฐิน

ครั้นกำหนดวันทอดกฐินแล้ว ก็เตรียมจัดหาเครื่องผ้ากฐิน คือไตรจีวร พร้อมทั้งเครื่องบริวาร อื่น ๆ ตามแต่มีศรัทธามากน้อย (ถ้าจัดเต็มที่มีก็มี 3 ไตร คือ องค์ครอง 1 ไตร คู่สวดองค์ละ 1 ไตร) วันงาน พิธีทอดกฐินเป็นบุญใหญ่ดังกล่าวมาแล้ว ดังนั้น โดยมากจึงจัดงานเป็น 2 วัน วันต้นตั้งองค์ พระกฐินที่บ้านของเจ้าภาพก็ได้จะไปตั้งที่วัดก็ได้ กลางคืนมีการมหรสพครึกครื้นสนุกสนาน ญาติพี่น้องและมิตรสหายก็มักจะมาร่วมอนุโมทนา รุ่งขึ้นเป็นที่วัดทอดถ้าไปทางบก ก็มีแห่ทางขบวนรถหรือ เดินขบวนกันไป มีแตรวงหรืออื่น ๆ เป็นการครึกครื้น ถ้าไปทางเรือก็มีแห่ทางขบวนเรือสนุกสนาน โดยมากมักแห่ไปตอนเช้า และเลี้ยงพระเพล การทอดกฐิน จะทอดในตอนเช้านั้นก็ได้ ทอดเพลแล้วก็ ได้สุดแล้วแต่สะดวก การเลี้ยงพระ ถ้าเป็นอย่างในชนบท ชาวบ้านจัดภัตตาหารเลี้ยงด้วย เจ้าของงาน กฐินก็จัดไปด้วย อาหารมากมายเหลือเฟือ แม้ข้อนี้ ก็สุดแต่กาลเทศะแห่งท้องถิ่น

อนึ่ง ถ้าตั้งองค์กฐินในวัดที่จะทอดนั้น เช่น ในชนบทตอนเย็น ก็แห่องค์พระกฐินไปตั้งที่วัด กลางคืนมีการฉลองรุ่งขึ้น เลี้ยงพระเช้าแล้ว ทอดกฐิน ถวายภัตตาหารเพล

การถวายผ้ากฐิน การถวายผ้ากฐินนั้น คือ เมื่อพระสงฆ์ประชุมพร้อมกันแล้ว เจ้าภาพอุ้มผ้า กฐินนั่งหันหน้า ตรงต่อพระประธาน ตั้งนะโม 3 จบ แล้วหันหน้ามาทางพระสงฆ์ กล่าวคำถวายผ้ากฐิน

3 จบ ถ้าเป็นกลิ่นสามัคคีก็มัก เอาด้วยสายสิญจน์โยงผ้ากลิ่น เมื่อจับได้ทั่วถึงกัน แล้วหัวหน้านำว่าคำถวาย ครั้นจบแล้ว พระสงฆ์รับว่า สาธุเจ้าภาพก็ประเคนผาไตรภพกลิ่นแก่ภิกษุผู้เฒ่า ครั้นแล้วประเคนเครื่องบริวารอื่น ๆ เสร็จแล้ว พระสงฆ์ก็ทำพิธีมอบผ้าให้แก่ภิกษุรูปใดรูปหนึ่ง ซึ่งเป็นพระเฒ่า มีจีวรเก่า รัฐธรรมวินัย ครั้นเสร็จแล้ว พระสงฆ์อนุโมทนา เจ้าภาพกรวดน้ำรับพร ก็เป็นอันเสร็จพิธีการทอดกลิ่นเพียงนี้

ผ้ากลิ่น โดยความหมายก็คือผ้าสำเร็จรูปโดยอาศัยไม้สะดึง นิยมเรียกกันจนปัจจุบันนี้

(อ้างอิง: www.thaitrip.com)

ประเพณีบายศรีสู่ขวัญ

การบายศรีสู่ขวัญ เป็นประเพณีและวัฒนธรรมอันดีงามของชาวเหนือ และชาวอีสาน คำว่า "ขวัญ" ในที่นี้หมายถึง สิ่งที่ไม่มีตัวตน แต่เป็นสิ่งที่มีความสำคัญต่อคนเรานั่นเอง เชื่อกันว่ามีอยู่ประจำในตัวบุคคล และสัตว์เพราะฉะนั้น ประเพณีบายศรีสู่ขวัญ ก็คือการรับขวัญ เรียกขวัญ ของผู้ที่จากบ้านไปไกล ด้วยเวลาอันยาวนาน หรือผู้ที่เพิ่งหายป่วยไข้ให้มาอยู่กับเนื้อกับตัว พร้อมกับทำพิธีช่วยพรให้อยู่เย็นเป็นสุข มีอายุมั่นขวัญเย็นตลอดจนถึงเป็นการแสดงความยินดีกับผู้ที่ได้รับการเลื่อนตำแหน่งในวงราชการ และ

รูป : แสดงภาพการรำบายศรีสู่ขวัญ

เป็นการต้อนรับอากันตุกะผู้มาเยือน เครื่องบายศรี หรือเครื่องเซิญขวัญและรับขวัญ จะทำด้วยใบตอง รูปคล้ายกระทงเป็นชั้น ๆ มีขนาดใหญ่เล็กสอปขึ้นไปตามลำดับ จำนวน 3 ชั้น 5 ชั้น หรือ 9 ชั้น มีเสาปักตรงกลางเป็นแกน มีเครื่องสังเวทวางอยู่ในบายศรีและมีไข่ขวัญเสียบอยู่บนยอดบายศรี มีหลายอย่าง เช่น บายศรีตอง บายศรีปากชาม บายศรีใหญ่ เป็นต้น (อ้างอิง : www.thailandcentral.com)

ประเพณีบายศรีสู่ขวัญ เป็นประเพณีที่สืบทอดมาช้านานในจังหวัดขอนแก่น การบายศรีสู่ขวัญมักจะทำในโอกาสต่าง ๆ เช่น งานแต่งงาน มีบุตรใหม่ ขึ้นบ้านใหม่ การเลื่อนยศตำแหน่ง การผูกเสี่ยว การบวชนาค หรืออาจบายศรีสู่ขวัญเมื่อเกิดเหตุร้าย เช่น เกิดอุบัติเหตุ ลูก, เมีย, สามี, เสียชีวิต การบายศรีสู่ขวัญเป็นพิธีกรรมที่สร้างขวัญและกำลังใจของบุคคลให้ดีขึ้น ในพิธีกรรมบายศรีสู่ขวัญจะ

จัดทำพาวเวอร์หรือที่เรียกว่าพานบายศรีขึ้น อาจเป็นพานบายศรี 3 ชั้น 5 ชั้น หรือ 7 ชั้น โดยชั้นล่างของบายศรีดอกไม้จะมีข้าวต้ม ขนม ก๋วยจั้ว ชั้นที่ 2, 3, 4 มีบายศรีดอกไม้ ชั้นที่ 5 มีบายศรีดอกไม้ ฝ่ายผูกแขน เทียนเวียนหัว พานบายศรีสู่ขวัญถือเป็นพานเบญจขันธ์ประกอบด้วย รูปเทพนา สัญญา สังขาร วิญญาณ ในพานบายศรี จะประกอบด้วย เหล้าขาว 1 ขวด ไช้ไก่ต้มสุก 1 ฟอง ข้าวต้ม 4 ห่อ ก๋วยจั้ว 4 ผลข้าวเหนียว นึ่ง 1 ปั้น พืชมงคลเช่น ใบคูณ ใบเงิน ใบยอ ใบทอง ดอกกล้วยไม้ เป็นต้น

การสวด ผู้เป็นเจ้าของขวัญเข้ามานั่งใกล้พาวเวอร์แล้วตั้งจิตอธิษฐาน ขอให้มีความสุขความเจริญ ผู้สวดให้ตั้งจิตอธิษฐานต่อสิ่งศักดิ์สิทธิ์ แล้วจุดเทียนเวียนหัว จุดธูปกราบพระพุทธรูป พระสงฆ์ มือจับด้าย สายสิญจน์ เจ้าของขวัญเอามือขวาจับพาวเวอร์ ผู้สวด (พราหมณ์) อัญเชิญเทพยดาและอวยชัยให้พร ต่อจากนั้น ผู้อาวุโสสูงสุดในพิธีจะเอาฝ่ายผูกแขนจากพานบายศรี มาผูกข้อมือให้กับผู้ทำพิธีบายศรีสู่ขวัญ พร้อมทั้งให้พรเป็นอันเสร็จพิธี (อ้างอิง: www.thailandcentral.com)

ประเพณีการผูกเสี่ยว

งานเทศกาลใหม่และประเพณีผูกเสี่ยวที่จังหวัดขอนแก่น เป็นงานเทศกาลที่จัดขึ้นเป็นประจำทุกปี ในปลายเดือน พฤศจิกายน ถึงเดือนธันวาคม เวลา 10 วัน 10 คืน ณ บริเวณสนามกีฬา กลางจังหวัด งานเทศกาลใหม่นี้เป็นงานที่จังหวัดได้จัดขึ้นโดยมุ่งส่งเสริมอาชีพการทอผ้าไหมมัดหมี่ และเพื่อรักษาขนบธรรมเนียมประเพณีผูกเสี่ยว ซึ่งเป็นประเพณีดั้งเดิมไว้ ในงานจะมีหน่วยงานทั้งภาครัฐและเอกชน มาร่วมออกร้านแสดงผลภัณฑ์ และจำหน่ายสินค้าพื้นบ้าน ของที่ระลึก มีการประกวดธิดาใหม่ มีการประกวดผลิตภัณฑ์พื้นบ้าน ประกวดخبวอนแห่ และประกวด การออกร้าน คำว่า "เสี่ยว" เป็นภาษาถิ่นอีสาน แปลว่า มิตรแท้, เพื่อนแท้, เพื่อนตาย มีความผูกพันซื่อสัตย์ และจริงใจต่อกัน

ประเพณีผูกเสี่ยว เป็นประเพณีสำคัญที่จัดขึ้น ในงานนี้เป็นประเพณีดั้งเดิม ที่มุ่งให้คนในชาติมีความรักใคร่กลมเกลียว สนิทสามัคคีกัน ช่วยเหลือเกื้อกูลกัน ดังนั้นในงานนี้จึงมีขบวนแห่คู่เสี่ยว และพานบายศรีของอำเภอต่างๆ ในตอนเย็น ของวันเปิดงานจะมีการจัดเลี้ยงพาแลง ณ บริเวณคุ้มวัฒนธรรม ซึ่งจัดสร้างขึ้นในงาน เพื่อใช้เป็นเวทีการแสดงพื้นบ้านต่าง ๆ (อ้างอิง: <http://sation.ac.th>)

วันวิสาขบูชา

วันวิสาขบูชาวันวิสาขบูชา ตรงกับวันเพ็ญขึ้น 15 ค่ำ เดือน 6 หรือราวเดือนพฤษภาคม แต่หากตรงกับปีอธิกมาส คือ มีเดือน 8 สองหน

วันวิสาขบูชาจะเลื่อนไปเป็นวันขึ้น 15 ค่ำ กลางเดือน 7 หรือราวเดือนมิถุนายนวิสาขบูชา ย่อมาจากคำว่า "วิสาขปรุณมีบูชา" แปลว่า การบูชาพระในวันเพ็ญเดือนวิสาขะ (คือเดือน 6) ซึ่งมีเหตุการณ์สำคัญเกิดขึ้น 3 ประการ ในวันวิสาขบูชา ดังนี้

1. เป็นวันประสูติของเจ้าชายสิทธัตถะ ณ ลุมพินีสถาน เมื่อวันเพ็ญเดือน 6 ตรงกับวันศุกร์ขึ้น 15 ค่ำ ปีกจอ ก่อนพุทธศักราช 80 ปี เมื่อพระนางสิริมหามายา พระมเหสีของพระเจ้าสุทโธทนะ แห่งกรุงกบิลพัสดุ์ ทรงพระครรภ์แก่จวนจะประสูติ พระนางได้รับพระบรมราชานุญาต จากพระสวามี ให้แปรพระราชฐานไปประทับ ณ กรุงเทวทหะ ซึ่งเป็นพระนครเดิมของพระนาง เพื่อประสูติในตระกูลของพระนางตามประเพณีนิยมในสมัยนั้น ขณะเสด็จแวะพักผ่อนพระอิริยาบถใต้ต้นสาละ ณ สวนลุมพินีวัน พระนางก็ได้ประสูติพระโอรส ณ ใต้ต้นสาละนั้น ครั้นพระกุมารประสูติได้ 5 วัน ก็ได้รับการถวายพระนามว่า "สิทธัตถะ" ซึ่งต่อมาพระองค์ได้ออกบวช จนบรรลุอนุตรสัมมาสัมโพธิญาณ (ญาณอันประเสริฐสูงสุด) สำเร็จเป็นพระอรหันต์สัมมาสัมพุทธเจ้า จึงถือว่าวันนี้เป็นวันประสูติของพระพุทธเจ้า

2. เป็นวันที่พระพุทธเจ้าตรัสรู้ อนุตรสัมโพธิญาณ ณ ร่มพระศรีมหาโพธิบัลลังก์ ริมฝั่งแม่น้ำเนรัญชรา ตำบลอุรุเวลาเสนานิคม เมื่อวันเพ็ญเดือน 6 ก่อนพุทธศักราช 45 ปี การตรัสอริยสัจสี่ คือของจริงอันประเสริฐ 4 ประการ ของพระพุทธเจ้า เป็นการตรัสรู้อันยอดเยี่ยมไม่มีผู้เสมอเหมือน วันตรัสของพระพุทธเจ้า จึงจัดเป็นวันสำคัญ เพราะเป็นวันที่ให้เกิดมีพระพุทธเจ้าขึ้นในโลกชาวพุทธทั่วไป จึงเรียกวันวิสาขบูชาว่า วันพระพุทธ(เจ้า) อันมีประวัติว่า พระมหานรุษทรงบำเพ็ญเพียรต่อไป ที่ได้ตั้งพระศรีมหาโพธิ์นั้น ทรงเริ่มบำเพ็ญสมาธิให้เกิดในพระทัย เรียกว่าการเข้า "ฌาน" เพื่อให้บรรลุ "ญาณ" จนเวลาผ่านไปจนถึง... ยามต้น : ทรงบรรลุ "ปุพเพนิวาสานุติญาณ" คือทรงระลึกชาติในอดีตทั้งของตนเองและผู้อื่น ยามสอง : ทรงบรรลุ "จุตูปปาตญาณ" คือการรู้แจ้งการเกิดและดับของสรรพสัตว์ทั้งหลาย ยามสาม : ทรงบรรลุ "อาสวักขญาณ" คือรู้วิธีกำจัดกิเลสด้วย อริยสัจสี่ (ทุกข์ สมุทัย นิโรธ มรรค) ได้ตรัสรู้เป็นพระสัมมาสัมพุทธเจ้า ในคืนวันเพ็ญเดือน 6 ซึ่งขณะนั้น พระพุทธองค์มีพระชนมายุได้ 35 พรรษา ธรรมะที่พระพุทธองค์ทรงตรัสรู้ อริยสัจ 4 หรือ ความจริงอันประเสริฐ 4 ประการ ได้แก่

1. ทุกข์ คือ ความลำบาก ความไม่สบายกายไม่สบายใจ

2. สมุทัย คือ เหตุที่ทำให้เกิดทุกข์

3. นิโรธ คือ ความดับทุกข์ และ

4. มรรค คือ ข้อปฏิบัติให้ถึงความดับแห่งทุกข์

ทั้ง 4 ข้อนี้ถือเป็นสัจธรรม เรียกว่า อริยสัจ เพราะเป็นสิ่งที่พระอริยเจ้าทรงค้นพบ เป็นสัจธรรมชั้นสูง ประเสริฐกว่าสัจธรรมสามัญทั่วไป

3. เป็นวันปรินิพพานของพระสัมมาสัมพุทธเจ้า ณ ร่มไม้รัง (ต้นสาละ) คู่ ในศาลาเวฬุชานของมัลลกษัตริย์ใกล้เมืองกุสินารา เมื่อวันเพ็ญเดือน 6 ก่อนพุทธศักราช 1 ปี วันที่พระพุทธเจ้าเสด็จเข้าสู่ปรินิพพาน (ดับสังขารไม่กลับมาเกิดสร้างชาติ สร้างภพอีกต่อไป) การปรินิพพานของพระพุทธ

เจ้าก็ถือเป็นวันสำคัญของชาวพุทธทั่วโลกเพราะชาวพุทธทั่วโลกได้สูญเสียดวงประทีปของโลก เป็นการสูญเสียครั้งยิ่งใหญ่และครั้งสำคัญชาวพุทธทั่วไปมีความเศร้าสลดเสียใจและอาลัยสุดจะพรรณนา อันมีประวัติว่าเมื่อพระพุทธองค์ได้ตรัสรู้และแสดงธรรมมาเป็นเวลานานถึง 45 ปี ซึ่งมีพระชนมายุได้ 80 พรรษาได้ประทับจำพรรษา ณ เวฬุคาม ใกล้เมืองเวสาลี แคว้นวัชชีในระหว่างนั้นทรงประชวรอย่างหนักครั้นเมื่อถึงวันเพ็ญเดือน 6 พระพุทธองค์กับพระภิกษุสงฆ์ทั้งหลาย ก็ไปรับภัตตาหารบิณฑบาตที่บ้านนายจุนทะตามคำกราบทูลนิมนต์ พระองค์เสวยสุกรมัททวะที่นายจุนทะตั้งใจทำถวาย ก็เกิดอาพาธลง แต่ทรงอดกลั้นมุ่งเสด็จไปยังเมืองกุสินารา ประทับ ณ ป่าสาละ เพื่อเสด็จดับขันธปรินิพพาน ในราตรีนั้น ได้มีปริพาชกผู้หนึ่ง ชื่อสุภาทะขอเข้าเฝ้า และได้อุปสมบทเป็นพระพุทธรสาวกองค์สุดท้าย เมื่อถึงยามสุดท้ายของคืนนั้นพระพุทธองค์ก็ทรงประทานปัจฉิมโอวาทว่า "ดูก่อนภิกษุทั้งหลายอันว่าสังขารทั้งหลายย่อมมีความเสื่อมสลายไปเป็นธรรมดา ท่านทั้งหลายจงยังกิจทั้งปวงอันเป็นประโยชน์ของตนและประโยชน์ของผู้อื่นให้บริบูรณ์ด้วยความไม่ประมาทเถิด" หลังจากนั้นก็เสด็จเข้าดับขันธปรินิพพาน ในราตรีเพ็ญเดือน 6 นั้น วันวิสาขบูชา จึงนับว่าเป็นวันที่มีความสำคัญสำหรับพุทธศาสนิกชนทุกคน เป็นวันที่มีการทำพิธีพุทธบูชา เพื่อเป็นการน้อมรำลึกถึงพระคุณของพระองค์ ที่มีต่อปวงมนุษย์และสรรพสัตว์อันหาที่สุดมิได้ การประกอบพิธีในวันวิสาขบูชา จุดมุ่งหมายในการประกอบพิธีในวันวิสาขบูชา เพื่อรำลึกถึงพระวิสุทธิคุณพระปัญญาคุณและพระมหากรุณาธิคุณ ของพระสัมมาสัมพุทธเจ้าที่มีต่อมวลมนุษย์และสรรพสัตว์ อีกทั้งเพื่อเป็นการรำลึกถึงเหตุการณ์อันน่าอัศจรรย์ทั้ง 3 ประการ ที่มาบังเกิดในวันเดียวกัน และนำหลักธรรมคำสั่งสอนของพระพุทธองค์มาเป็นแนวทางในการประพฤติปฏิบัติ

พุทธกิจ 5 ประการ

1. ตอนเช้า เสด็จออกบิณฑบาตโปรดสัตว์ คือเสด็จไปโปรดจริง เพราะทรงพิจารณาเห็นตอนจวนสว่างแล้ว ว่าวันนี้มีใครบ้างที่ควรไปโปรดทรงสนทนา หรือแสดงธรรมให้ละความเห็นผิดบ้าง เป็นต้น
2. ตอนบ่าย ทรงแสดงธรรมเทศนาแก่ประชาชนที่มาเฝ้า ณ ที่ประทับ ซึ่งปรากฏว่าไม่ว่าพระองค์จะประทับอยู่ที่ใด ประชาชนทุกหมู่เหล่าตลอดถึง ผู้ปกครอง นครแคว้นจะชวนกันมาเฝ้าเพื่อสดับดับพระธรรมเทศนาทุกวันมิได้ขาด
3. ตอนเย็น ทรงแสดงโอวาทแก่ภิกษุสงฆ์ทั้งหมดที่อยู่ประจำ ณ สถานที่นั้นบางวันก็มีภิกษุจากที่อื่นมาสมทบด้วยเป็นจำนวนมาก
4. ตอนเที่ยงคืน ทรงแก้ปัญหาหรือตอบปัญหาเทวดา หมายถึง เทพพวกต่างๆ หรือกษัตริย์ซึ่งเป็นสมมติเทพ ผู้สงสัยในปัญญาและปัญหาธรรม
5. ตอนเช้ามืด จนวนสว่าง ทรงพิจารณาสัตว์โลกที่มีอุปนิสัยที่พระองค์จะเสด็จไปโปรดได้ แล้วเสด็จไปโปรดโดยการไปบิณฑบาตดังกล่าวแล้วในข้อ 1 โดยนัยดังกล่าวมานี้พระพุทธองค์ทรงมีเวลาว่าอยู่เพียงเล็กน้อยตอนเช้าหลังเสวยอาหารเช้าแล้วแต่ก็เป็นเวลาที่ต้องทรงต้อนรับอาคันตุกะ ผู้มา

เยื่อนอยู่เนื่องๆ เสวยน้อย บรรทมน้อย แต่ทรงบำเพ็ญพุทธกิจมากตลอดเวลา 45 พรรษาตัวเอง
ประชาชนชาวโลกระลึกถึงพระคุณ ของพระองค์ดังกล่าวมาโดยย่อนี้จึงถือเอาวันประสูติ ตรัสรู้ และ
ปรินิพพาน ของพระองค์เป็นวันสำคัญจัดพิธีวิสาขบูชาขึ้นในทุกประเทศที่นับถือพระพุทธศาสนา

ธรรมเนียมการปฏิบัติในวันวิสาขบูชา

เมื่อวันวิสาขบูชาเวียนมาถึงในรอบปี พุทธศาสนิกชนไม่ว่าจะเป็นบรรพชิต (พระสงฆ์
สามเณร) หรือ ฆราวาส (ผู้ครองเรือน) ทั่วไป จะร่วมกันประกอบพิธีเป็นการพิเศษทำการสักการบูชา
เพื่อน้อมรำลึกถึงพระกรุณา พระ ปัญญาคุณ และพระวิสุทธิคุณ ของพระพุทธเจ้าผู้เป็นดวงประทีป
โลก เมื่อวันวิสาขบูชา ซึ่งตรงในวันเดียวกัน ได้เวียนมาบรรจบอีกครั้งหนึ่งในรอบปี คือ เวียนมาบรรจบ
ในวันเพ็ญวิสาขบูชา กลางเดือน 6 ประมาณเดือนพฤษภาคม หรือมิถุนายนของไทยเรา ชาวพุทธทั่ว
โลกจึงประกอบพิธีสักการบูชา การประกอบพิธีในวันวิสาขบูชา แบ่งออกเป็น 3 พิธี คือ

1. พิธีหลวง (พระราชพิธี)
2. พิธีราษฎร์ (พิธีของประชาชนทั่วไป)
3. พิธีของพระสงฆ์ (คือพิธีที่พระสงฆ์ประกอบศาสนกิจเนื่องในวันสำคัญวันนี้)

การประกอบพิธีและบทสวดมนต์ในวันวิสาขบูชา ก็ปฏิบัติเช่นเดียวกับการประกอบพิธีใน

วันมาฆบูชา

1. ทำบุญใส่บาตร กรวดน้ำอุทิศส่วนกุศล
2. ไปวัดเพื่อปฏิบัติธรรม ฟังพระธรรมเทศนา
3. ไปเวียนเทียน ร่วมกิจกรรมเกี่ยวกับวันสำคัญทางพุทธศาสนา
4. จัดแสดงนิทรรศการ ประวัติ หรือเรื่องราวความเป็นมาเกี่ยวกับวันวิสาขบูชา
5. ประดับธงชาติตามอาคารบ้านเรือน วัดและสถานที่ราชการ

วันออกพรรษา

วันออกพรรษา ตรงกับวันขึ้น 15 ค่ำกลางเดือน 11 หรือในราวเดือนตุลาคม วันออกพรรษา
เป็นวันสิ้นสุดการจำพรรษาของพระภิกษุสงฆ์ที่อยู่ร่วมกันในวัดที่ซึ่งอธิษฐานเข้าพรรษาตลอดระยะเวลา
เวลา 3 เดือน เมื่อทำพิธีออกพรรษาแล้ว พระภิกษุสงฆ์สามารถจาริกไปในสถานที่ต่างๆ เพื่อเผยแผ่
พระธรรมคำสั่งสอนขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า ได้ตามความประสงค์โดยไม่จำเป็นต้องกลับ
มาค้างแรม ณ วัดที่ตนสังกัด ในระยะเวลาที่เข้าพรรษา

การประกอบพิธีในวันออกพรรษา

การประกอบพิธีในวันสำคัญนี้ เหล่าพุทธศาสนิกชนจะนิยมทำบุญกุศลเป็นกรณีพิเศษ เช่น
ตักบาตรในตอนเช้า ถวายสังฆทาน ไปทำบุญที่วัด ถวายภัตตาหาร ฟังพระธรรมเทศนา และมีการตัก
บาตรเทโวในวันรุ่งขึ้น

ประเพณีเกี่ยวข้องกับวันออกพรรษา

ประเพณีเกี่ยวข้องกับวันออกพรรษา มีที่นิยมปฏิบัติอยู่ 2 อย่าง คือ

1. ประเพณีตักบาตรเทโว
2. ประเพณีเทศน์มหาชาติ

ประเพณีการตักบาตรเทโว

การตักบาตรเทโว จะกระทำกันในวันแรม 1 ค่ำ เดือน 11 คือหลังจากวันออกพรรษาแล้ว 1 วัน
ประวัติความเป็นมา

ในสมัยพุทธกาล เมื่อพระสัมมาสัมพุทธเจ้าตรัสรู้ธรรม และเสด็จขึ้นไปโปรดพระพุทธมารดา โดยจำพรรษาอยู่ ณ สวรรค์ชั้นดาวดึงส์ เป็นเวลา 1 พรรษา และเมื่อออกพรรษาแล้วพระองค์ได้เสด็จกลับยังโลกมนุษย์ ณ เมืองสังกัสสระ การที่พระพุทธรองค์เสด็จลงมาจากสวรรค์ชั้นดาวดึงส์ เรียกตามศัพท์ภาษาบาลีว่า "เทโวโรหณะ" ในครั้งนั้นบรรดาพุทธศาสนิกชนผู้มีความศรัทธาเลื่อมใส เมื่อทราบข่าวต่างพร้อมใจกันไปรอดักบาตรเพื่อรับเสด็จกันอย่างเนืองแน่น จนถือเป็นประเพณีตักบาตรเทโวปฏิบัติสืบต่อกันมาจนตราบเท่าทุกวันนี้

ประเพณีงานเทศน์มหาชาติ

งานเทศน์มหาชาตินี้ นิยมทำกันหลังออกพรรษาพ้นหน้ากฐินไปแล้ว อาจทำในวันขึ้น 8 ค่ำ กลางเดือน 12 หรือในวันแรม 8 ค่ำก็ได้ ซึ่งในช่วงนี้น้ำเริ่มลดและข้าวปลาอาหารกำลังอุดมสมบูรณ์ จึงพร้อมใจกันทำบุญทำทานและเล่นสนุกสนานรื่นเริง แต่ในภาคอีสานนั้นนิยมทำกันในเดือน 4 เรียกว่า "งานบุญพระเวส" ซึ่งเป็นช่วงที่เสร็จจากการทำบุญลานเอาข้าวเข้ายุ้ง ในภาคกลาง บางท้องถิ่นทำกันในเดือน 5 ต่อเดือน 6 ก็มี งานเทศน์มหาชาตินั้นจะทำในกาลพิเศษจะทำในเดือนไหนก็ได้ไม่จำกัดฤดูกาล โดยมากเพื่อเป็นการหาเงินเข้าวัด บางแห่งนิยมทำในเดือน 10 การเทศน์มหาชาตินั้น มีอยู่ด้วยกันทั้งหมด 13 กัณฑ์ เป็นเรื่องราวเกี่ยวกับพระเวสสันดรอันเป็นพระชาติสุดท้ายของพระบรมโพธิสัตว์ ก่อนที่จะมาประสูติ เป็นเจ้าชายสิทธัตถะและ ออกบวชจนตรัสรู้ เป็นพระสัมมาสัมพุทธเจ้า

กิจกรรมต่างๆ ที่ควรปฏิบัติในวันออกพรรษา

1. ทำบุญตักบาตร อุทิศส่วนกุศลให้แก่ญาติผู้ล่วงลับ
2. ไปวัดเพื่อปฏิบัติธรรม ฟังพระธรรมเทศนา
3. จัดนิทรรศการ กิจกรรมต่างๆ เพื่อเป็นการเผยแพร่เกี่ยวกับวันออกพรรษา
4. ร่วมกุศลกรรม "ตักบาตรเทโว"
5. ปิดกวาดบ้านเรือนให้สะอาด ประดับธงชาติ

ตามอาคารบ้านเรือนและสถานที่ราชการและระดับองชาติและงกรรมจักรตามวัดและสถานที่สำคัญทางพระพุทธศาสนา

ข้อควรปฏิบัติของชาวพุทธในวันพระและในวันสำคัญทางพุทธศาสนาต่างๆ

1. ทำบุญตักบาตร ถือศีล ปฏิบัติธรรม ฟังพระธรรมเทศนา

2. บัดกวาดบ้านเรือนให้สะอาด งดการเที่ยวเตร่ ละเว้นอบายมุขละเว้นการฆ่าสัตว์และบริโภคเนื้อสัตว์ในวันสำคัญทางพุทธศาสนา

3. ศึกษาข้อธรรมคำสั่งสอนขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า

4. ประกอบพิธีทางพระพุทธศาสนา

(อ้างอิง: สมชัย...ยรรยง...ประเพณี...พิมพ์ครั้งที่ 2 . กรุงเทพฯ : ไทยวัฒนาพานิชย์ , 2531.)

ประเพณีวันขึ้นปีใหม่

แต่เดิมนั้น เราถือเอาวันแรม 1 ค่ำเดือนอ้าย เป็นวันขึ้นปีใหม่ เพื่อให้สอดคล้องกับคติแห่งพุทธศาสนา ซึ่งถือช่วงเหมันต์หรือหน้าหนาวเป็นการเริ่มต้นปี ต่อมาได้เปลี่ยนแปลงไปตามคติพราหมณ์คือถือเอาวันขึ้น 1 ค่ำเดือน 5 เป็นวันขึ้นปีใหม่ ครั้งภายหลัง เมื่อทางราชการนิยมใช้วันทางสุริยคติ จึงได้ถือเอาวันที่ 1 เมษายนเป็นวันปีใหม่ มาตั้งแต่พุทธศักราช 2432 และเมื่อถึงปี พ.ศ. 2484 ทางราชการก็ได้มีการประกาศเปลี่ยนแปลง ให้เอาวันที่ 1 มกราคม เป็นวันขึ้นปีใหม่ เพื่อให้สอดคล้องกับบรรดาอารยะประเทศ บางทีอาจจะเคยได้ยินคำกล่าวที่ว่า แต่ก่อนเราถือวันสงกรานต์เป็นวันขึ้นปีใหม่ของไทยด้วย ที่เป็นเช่นนี้ก็เพราะ วันสงกรานต์นั้นจะตรงกับวันขึ้น 1 ค่ำเดือน 5 ของทุกปี จนในปีพ.ศ. 2432 วันสงกรานต์นี้ตรงกับวันที่ 1 เมษายน พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 5 จึงประกาศให้ใช้วันที่ 1 เมษายน เป็นวันขึ้นปีใหม่ และได้ใช้เรื่อยมา สาเหตุก็เพราะสอดคล้องกับธรรมเนียมโบราณ คือในปีนั้น ตรงกันทั้งวันสงกรานต์และวันขึ้น 1 ค่ำเดือน 5 ได้มีการใช้วันที่ 1 เมษายนเป็นวันขึ้นปีใหม่ของไทยแต่นั้นเรื่อยมา แม้ว่าในปีต่อไปจะไม่ตรงกับวันสงกรานต์ ทั้งนี้เพื่อให้มีกำหนดวันทางสุริยคติที่แน่นอนตายตัวลงไป

จันทรคติ คือ การนับวันเดือนปี โดยใช้การโคจรของพระจันทร์เป็นเกณฑ์ คือ นับขึ้นแรม นับเดือนอ้าย ยี่ สาม สี่ ฯลฯ นับปีชวด ฉลู ขาล เถาะ ฯลฯ เรียกว่า การนับทางจันทรคติ

สุริยคติ คือ การนับวันเดือนปี โดยใช้การโคจรของพระอาทิตย์เป็นเกณฑ์ คือวิธีการนับอย่างในปัจจุบัน เช่น วันจันทร์ อังคาร พุธ เดือน มกราคม กุมภาพันธ์ มีนาคม และปี พ.ศ. ปี ค.ศ. ต่างๆ ฯลฯ

ต่อมาในวันที่ 24 ธันวาคม พ.ศ. 2483 คณะรัฐบาลของจอมพล ป.พิบูลสงคราม ได้ ประกาศให้ใช้วันที่ 1 มกราคม พ.ศ. 2484 เป็นวันขึ้นปีใหม่ เพื่อให้สอดคล้องกับประเทศอื่นๆ เป็นสากลทั่วโลก และใช้เรื่อยมาถึงปัจจุบัน

(อ้างอิงขนบธรรมเนียม ประเพณี : www.banfun.com/)

การทำบุญวันขึ้นปีใหม่

เมื่อใกล้ถึงเทศกาลปีใหม่ ประชาชนจะพากันเก็บกวาดบ้านเรือนให้สะอาด ประดับไฟและธง

รูป: แสดงขบวนพาเหรดการฉลอง
งานปีใหม่ของชาวบ้านชุมดิน
ปี พ.ศ. 2545

ชาติตามสถานที่สำคัญๆ ครั้นถึงวันที่ 31 ธันวาคม ก็จะมีการทำบุญเลี้ยงพระไปวัดเพื่อประกอบกิจกรรมต่างๆ เช่น ฟังพระธรรมเทศนา ถือนิสสัยปฏิบัติธรรมแต่บางคนก็แค่ทำบุญตักบาตร ตอนกลางคืนบางแห่งอาจจัดเทศกาลกินเลี้ยงเป็นที่ครื้นเครงสนุกสนาน เพื่อเป็นการเฉลิมฉลองส่งท้ายปีเก่าต้อนรับปีใหม่เช้าวันที่ 1 มกราคม จะมีการทำบุญตักบาตร ไปท่องเที่ยวหรือเยี่ยมเยียนญาติผู้ใหญ่ผู้เฒ่าผู้แก่ที่เคารพนับถือ มีการมอบของขวัญและบัตรอวยพรให้แก่กัน สำหรับในต่างจังหวัด จะมีการทำบุญเลี้ยงพระที่วัด และอุทิศส่วนกุศลไปให้แก่ญาติที่ล่วงลับ กลางคืนมีการละเล่นพื้นบ้านหรือจัดมหรสพมาฉลอง

ประเพณีวันสงกรานต์

ตำนานของสงกรานต์นี้มีปรากฏในศิลาจารึกที่วัดพระเชตุพน โดยย่อว่า มีบุตรของเศรษฐีคนหนึ่งชื่อ ธรรมบาลกุมาร เป็นผู้รู้ภาษานกแล้ว เรียนไตรเพทจบ เมื่ออายุได้เจ็ดขวบ ได้เป็นอาจารย์บอกมงคลต่างๆ แก่มนุษย์ทั้งปวง ซึ่งในขณะนั้น โลกทั้งหลายนับถือทำวามหาพรหมและกบิลพรหมองค์หนึ่งว่าเป็นผู้แสดงมงคลแก่มนุษย์ทั้งปวง เมื่อกบิลพรหมทราบ จึงลงมาถาม ปัญหาธรรมบาลกุมาร 3 ข้อ สัตว์ญาไว้ว่า ถ้าแก้ปัญหาได้จะตัดศีรษะบูชา ถ้าแก้ไม่ได้จะตัดศีรษะธรรมบาลกุมารเสียปัญหานั้นว่า

ข้อ 1. เช้าราศีอยู่แห่งใด

ข้อ 2. เที่ยงราศีอยู่แห่งใด

ข้อ 3. ค่ำราศีอยู่แห่งใด

ธรรมบาลขอผลัด 7 วัน ครั้นล่วงไปได้ 6 วัน ธรรมบาลกุมารก็ยังคิดไม่ได้จึงลงจากปราสาทไปนอนอยู่ใต้ต้นตาลสองต้น มีนกอินทรี 2 ตัวผัวเมียทำรังอาศัยอยู่บนต้นตาลนั้น ครั้งเวลาค่ำนางนกอินทรีจึงถามสามีว่าพรุ่งนี้จะได้อาหารแห่งใด สามีบอกว่า จะได้กินศพธรรมบาลกุมารซึ่งทำวากบิลพรหมจะฆ่าเสียเพราะทายปัญหาไม่ออก นางนกถามว่าปัญหานั้นอย่างไรสามีจึงบอกว่าปัญหาว่า เช้าราศีอยู่แห่งใด เที่ยงราศีอยู่แห่งใด ค่ำราศีอยู่แห่งใด นางนกถามว่า จะแก้อย่างไร สามีบอกว่า เช้าราศีอยู่หน้ามนุษย์ทั้งหลายจึงเอาน้ำล้างหน้า เวลาเที่ยงราศีอยู่อกมนุษย์ทั้งหลายจึงเอาเครื่องหอม

ประพรมที่ออก เวลาค่ำราศีอยู่ท่ามกลางนักษัตรทั้งหลายจึงเอาน้ำล้างเท้า ครั้งรุ่งขึ้นทำวักบิลพรหมมาถาม ปัญหาธรรมบาลกุมารก็แก้ตามที่ได้ยินมา ทำวักบิลพรหมจึงตรัส เรียกเทพธิดาทั้ง 7 อันเป็นบริวาริกา พระอินทร์มาพร้อมกัน แล้วบอกว่าเราจะตัดศีรษะบูชาธรรมบาลกุมารศีรษะของเราถ้าจะตั้งไว้บนแผ่นดินไฟก็จะไหม้ทั่วโลกถ้าจะทิ้งขึ้นบนอากาศ ฝนก็จะแล้ง ถ้าจะทิ้งไว้ในมหาสมุทรน้ำก็จะแห้งจึงให้ธิดาทั้งเจ็ดนั้นเอาพานมารับศีรษะแล้วก็ตัดศีรษะส่งให้ธิดาผู้ใหญ่นางจึงเอาพานมารับพระเศียรบิดาไว้ แล้วแห่ทำประทักษิณรอบเขาพระสุเมรุ 60 นาทีแล้วก็เชิญประดิษฐานไว้ในมณฑลป่าคันธุลีเขาไกรลาศบูชาด้วยเครื่องทิพย์ต่างๆพระเวสสุกรรมก็นถมิตรแล้วด้วยแก้วเจ็ดประการชื่อ ภควดีให้เป็นที่ประชุมเทวดาเทวดาทั้งปวงก็นำเอาถาดมุลาดลงมาล้างในสระอนินดาตเจ็ดครั้งแล้วแจกก้นสังเวद्यูๆพระองค์ ครั้นถึงครบกำหนด 365 วันโลกสมมติว่าปีหนึ่งเป็นสงกรานต์นางเทพธิดาเจ็ดองค์ จึงผลัดเวรกันมาเชิญพระเศียรทำวักบิลพรหม ออกแห่ประทักษิณเขาพระสุเมรุทุกปี แล้วกลับไปเทวโลก ซึ่งลูกสาวทั้งเจ็ดของทำวักบิลพรหมนั้น เราสมมติเรียกว่า นางสงกรานต์มีชื่อต่างๆ ดังนี้ ทูษะ, โคราศ, รากษส, มัณฑา, กิริณี, กิมิทา และ มโหธรคำว่า " สงกรานต์ " มาจากภาษาสันสกฤตว่า ส-กรานตแปลว่า ก้าวขึ้น อย่างขึ้นหรือก้าวขึ้น การย้ายที่เคลื่อนที่ คือพระอาทิตย์ย่างขึ้น สู่ราศีใหม่ หมายถึงวันขึ้นปีใหม่ซึ่งตกอยู่ในวันที่ 13,14,15 เมษายนทุกปี แต่วันสงกรานต์นั้นคือ วันที่ 13 เมษายน เรียกว่าวันมหาสงกรานต์ วันที่ 14 เป็นวันเนา วันที่15 เป็นวันเถลิงศก

ความหมายของคำที่เกี่ยวข้องกับสงกรานต์ มีดังนี้

สงกรานต์ ที่แปลว่า "ก้าวขึ้น" , "ย่างขึ้น" นั้นหมายถึง การที่ดวงอาทิตย์ ขึ้นสู่ราศีใหม่ อันเป็นเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นทุกเดือน ที่เรียกว่าสงกรานต์เดือน แต่เมื่อครบ 12 เดือนแล้วย่างขึ้นราศีเมษอีก จัดเป็นสงกรานต์ปี ถือว่าเป็น วันขึ้นปีใหม่ทางสุริยคติ ในทางโหราศาสตร์ มหาสงกรานต์ แปลว่า ก้าวขึ้นหรือย่างขึ้นครั้งใหญ่ หมายถึงสงกรานต์ปี คือปีใหม่อย่างเดียวกันกล่าวคือสงกรานต์หมายถึง ได้ทั้งสงกรานต์เดือนและสงกรานต์ปีแต่มหาสงกรานต์ หมายถึง สงกรานต์ปีอย่างเดียว วันเนา แปลว่า "วันอยู่" คำว่า "เนา" แปลว่า "อยู่" หมายความว่า เป็นวันถัดจากวันมหาสงกรานต์มา 1 วัน วันมหาสงกรานต์เป็นวันที่ดวงอาทิตย์ย่างสู่ราศีตั้งต้นปีใหม่ วันเนาเป็นวันที่ดวงอาทิตย์เข้าที่เข้าทาง ในวันราศีตั้งต้นใหม่เรียบร้อยแล้ว คืออยู่ประจำที่แล้ว วันเถลิงศก แปลว่า "วันขึ้นศก" เป็นวันเปลี่ยนจุลศักราชใหม่ การที่เปลี่ยนวันขึ้นศกใหม่มาเป็นวันที่ 3 ถัดจากวันมหาสงกรานต์ ก็เพื่อให้หมดปัญหาว่า การย่างขึ้นสู่จุดเดิมสำหรับต้นปีนั้นเรียบร้อยดี ไม่มีปัญหาเพราะอาจมีปัญหาดัดพันเกี่ยวกับชั่วโมง นาที วินาที ยังไม่ครบถ้วนสมบูรณ์ ที่จะเปลี่ยนศกถ้าเลื่อนวันเถลิงศกหรือวันขึ้นจุลศักราชใหม่มาเป็น วันที่ 3 ก็หมายความว่า อย่างน้อยดวงอาทิตย์ได้ก้าวเข้าสู่ราศีใหม่ ไม่น้อยกว่า 1 องศาแล้วอาจจะย่างเข้าองศาที่ 2 หรือที่ 3 ก็ได้วันสงกรานต์เป็นวันเปลี่ยนจุลศักราชใหม่ ซึ่งกษัตริย์สิงหนครแห่งพม่า ทรงตั้งขึ้นเมื่อปีก่อนวันอาทิตย์ พ.ศ. 1181 โดยกำหนดเอาดวงอาทิตย์เข้าสู่ราศีเมษได้ 1 องศาประกอกับไทยเราเคยนิยมใช้จุลศักราช สงกรานต์จึงเป็นวันขึ้นปีใหม่ของไทยอีกด้วย ในปีแรกที่กำหนดเดิณเป็นวันที่ 13

เมษายน ซึ่งอันที่จริงไม่ใช่วันที่ 13 เมษายนทุกปี แต่เมื่อเป็นประเพณีก็จำเป็นต้องเอาวันนั้นทุกปี เพื่อมิให้การประกอบพิธี ซึ่งมีได้รู้โดยละเอียดต้องเปลี่ยนไปเปลี่ยนมาวันที่ 13 จึงเป็นวันสงกรานต์ของทุกปี ปกติวันสงกรานต์จะมี 3 วัน คือ เริ่มวันที่ 13 เมษายน ถึงวันที่ 15 เมษายนวันแรกคือวันที่ 13 เป็นวันมหาสงกรานต์ วันที่พระอาทิตย์ต้องขึ้นสู่ราศีเมษ วันที่ 14 เป็นวันเนา (พระอาทิตย์คงอยู่ที่ 0 องศา) วันที่ 15 เป็นวันเถลิงศกใหม่ และเริ่มจุลศักราชในวันนี้ เมื่อก่อนจริงๆ มีถึง 4 วัน คือวันที่ 13 - 16 เป็นวันเนาเสีย 2 วัน (วันเนาเป็นวันอยู่เฉยๆ) เป็นวันว่าง พักการงานนอกบ้านชั่วคราวจะเห็นได้ว่า วันสงกรานต์เป็นวันขึ้นปีใหม่ตั้งแต่สมัยกรุงสุโขทัย จนถึง พ.ศ. 2483 ทางราชการจึงได้เปลี่ยนใหม่ โดยกำหนดเอาวันที่ 1 มกราคม เป็นวันขึ้นปีใหม่ เพื่อให้เข้ากับ หลักสากลที่ นานาประเทศนิยมปฏิบัติ อย่างไรก็ตาม แม้จะมีการเปลี่ยนวันขึ้นปีใหม่ประชาชนก็ยังยึดถือว่า วันสงกรานต์มีความสำคัญข้อควรปฏิบัติในวันสงกรานต์- การเตรียมงานวันตรุษและวันสงกรานต์เป็นเทศกาลสำคัญที่คนไทยยังถือว่าวันตรุษคือวันสิ้นปี วันสงกรานต์คือวันขึ้นปีใหม่ดังกล่าว ดังนั้น จึงต้องตระเตรียมงานกันเป็นการใหญ่ จนมีคนที่พูดกันติดปากว่า "ส่งท้ายปีเก่าต้อนรับปีใหม่" สิ่งที่ต้องเตรียมกันนั้น จึงเป็นเรื่องที่จะต้องกระทำกันเป็นพิเศษตามลำดับ

1. เครื่องนุ่งห่มเพื่อใส่ในโอกาสไปทำบุญที่วัด ตลอดจนเครื่องประดับตกแต่งร่างกายอย่างค่อนข้างนี้ ข้างจะพิธีพิธี

2. ของทำบุญ เมื่อใกล้จะถึงวันงานก็เตรียมของทำบุญเลี้ยงพระ และที่เป็นพิเศษของที่จะทำขนมพิเศษ 2 อย่างได้แก่ข้าวเหนียวแดงในวันตรุษ และขนมกวน หรือ กะละแมในวันสงกรานต์นอกจากจะทำขึ้นเพื่อทำบุญแล้วยังแลกเปลี่ยนแจกกันในหมู่บ้านใกล้เคียงเพื่อแสดงอัธยาศัยไมตรีในวันสำคัญ

3. การทำความสะอาดบ้านเรือนที่อาศัยตลอดจนบริเวณใกล้เคียงเพื่อให้ดูเรียบร้อยโดยเฉพาะอย่างยิ่งที่บูชาพระและที่เก็บอัฐิบรรพบุรุษแม่เลี้ยงที่ใส่สอยก็ต้องซักฟอก ให้สะอาดหมดจดโดยถือว่าการกำจัดสิ่งสกปรกให้สิ้นไปพร้อมกับปีเก่าและต้อนรับปีใหม่ ด้วยความบริสุทธิ์ผุดผ่อง

4. สถานที่ทำบุญวัดเป็นสถานที่ทำบุญสวดมนต์เลี้ยงพระและทำต่อเนื่องกันหลายวันนอกจากจะทำความสะอาดกุฏิที่อาศัยแล้วยังต้องทำความสะอาดหอสวดมนต์ โบสถ์วิหาร ศาลาการเปรียญ ตลอดจนลานวัด เพราะต้องใช้ทำกิจกรรมหลายอย่าง ได้แก่ การทำบุญตักบาตร ปล่อยนกปล่อยปลา สรงน้ำพระ ก่อพระเจดีย์ทราย และงานรื่นเริงต่างๆ ด้วย

การทำบุญ

การทำบุญในวันสงกรานต์มีทั้งพิธีหลวงและพิธีราษฎร์

1. พิธีหลวง พระราชพิธีสงกรานต์ (คัศจากปี 2531) วันที่ 15 เมษายน ในเวลาเช้า 10.30 น. พระสงฆ์ที่รับอาราธนามาเจริญพระพุทธมนต์ที่พระที่นั่งอัมรินทร์วินิจฉัย พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวฯ เสด็จสรงน้ำพระบรมสารีริกธาตุ พระพุทธรูปสำคัญต่างๆ ที่หอพระสุราลัยพิมาน แล้วเสด็จหอพระบรมอัฐิที่หอพระธาตุมณเฑียรสรงน้ำพระ พระบรมอัฐิและพระอัฐิถวายสักการะพระสยามเทวาธิ

ราชที่พระที่นั่งไพศาลทักษิณเสด็จออกพระที่นั่งอัมรินทร์วินิจฉัย ทรงจุดธูปเทียนบูชาพระรัตนตรัย ทรง
ศีลพระสงฆ์จำนวน 67 รูป เท่าจำนวนพระบรมอัฐิ และพระอัฐิที่อาราธนาจากวัดที่เกี่ยวข้องกับพระ
บรมอัฐิและพระอัฐิเจริญพระพุทธมนต์ฉันภัตตาหารเพลเสร็จแล้วอัญเชิญพระบรมอัฐิจากหอพระธาตุ
มณฑลเศียรเป็นกระบวนแห่มีประโคมสังข์ แตร กลองชนะ ตั้งแต่เวลาเชิญออก จนกระทั่งถึงบนราช
บัลลังก์นพปฎลมหาเศวตฉัตรในพระที่นั่งอัมรินทร์วินิจฉัย ทรงจุดธูปเทียนราชสักการะพระพุทธรูป
ประจำพระชนมวารของพระบรมอัฐิ ทรงจุดธูปเทียน ถวายสักการะพระบรมอัฐิและพระอัฐิ ทรงทอด
ผ้าคู่(ถือผ้าขาว 2 ผืน นุ่งผืน 1 ห่มผืน 1) มีขวดน้ำหอม 1 ขวดพระสงฆ์หนึ่งสดับปกรณ์ตามลำดับวัด
ประจำ พระบรมอัฐิเวลา 16.30 น. เสด็จทรงน้ำพระพุทธรูมหามณีรัตนปฏิมากรพระพุทธรูปสัมพรรคีพระ
ชัยหลังช้าง พระพุทธรูปฉลองพระองค์รัชกาลที่ 1 รัชกาลที่ 2 เสด็จทรงน้ำพระคันธารราษฎร์ ทรงน้ำ พระ
โพธิ์พระนิโครธ พระพุทธเจดีย์ทอง พระไตรปิฎกฉบับทองที่พระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว พระบรม
อัฐิกรมพระราชวังบวรสถานมงคลและพระอัฐิเจ้านายต้นราชสกุลต่างๆเปิดปราสาทพระเทพบิดรวันที่
13, 14, 15 และ 16 เมษายน เพื่อให้ประชาชนถวายสักการะ พระบรมรูปบูรพมหากษัตริยาธิราช

เมื่อก่อน การบำเพ็ญพระราชกุศลในพระบรมมหาราชวังมี 4 วัน คือวันที่ 13 - 16 เมษายน
ปัจจุบันมีเฉพาะวันที่ 15 เมษายน วันเดียว ซึ่งในเช้าวันที่ 15 เมษายน โปรดเกล้าฯ ให้เจ้าพนักงาน
นิมนต์พระ 150 รูป เข้าไปรับอาหารบิณฑบาตที่ในพระบรมมหาราชวังเวลา 10.30 น. พระบาท
สมเด็จพระเจ้าอยู่หัวฯ และสมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินีนาถเสด็จพระราชดำเนินโดยรถยนต์
พระที่นั่ง จากพระตำหนักจิตรลดารโหฐานพระราชวังดุสิตไปยังพระมณฑลเศียร ในพระบรมมหาราช
วัง พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวและสมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินีนาถ ทรงน้ำพระพุทธรูป
สำคัญที่หอพระสุลาลัยพิมาน ทรงจุดธูปเทียนเครื่องนมัสการ แล้วเสด็จฯ ไปทรงจุดธูปเทียนบูชาพระ
สยามเทวาริราช ที่พระที่นั่งไพศาลทักษิณ เสด็จฯ ไปยังหอพระธาตุมณฑลเศียร ทรงจุดธูปเทียนเครื่อง
ราชสักการะและทรงน้ำพระบรมอัฐิ พระอัฐิ แล้วเสด็จออกพระที่นั่งอัมรินทร์วินิจฉัยทางพระทวารเทว
ราชมเหศวร์ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ทรงจุดธูปเทียน เครื่องนมัสการบูชาพระรัตนตรัย พระสงฆ์
ทรงสมณศักดิ์ 71 รูปเจริญพระพุทธมนต์การ พระราชพิธีสงกรานต์ จบแล้วทรงประเคนภัตตาหาร เมื่อ
พระสงฆ์รับพระราชทานฉันเสร็จ เจ้าพนักงานเชิญพระบรมอัฐิและพระอัฐิออกประดิษฐานบนพระราช
บัลลังก์ ภายใต้ันนพปฎลมหาเศวตฉัตรและบนที่นั้งกงภายใต้ฉัตรขาวลายทอง 5 ชั้น พระบาทสมเด็จพระ
พระเจ้าอยู่หัวและสมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินีนาถทรงจุดธูปเทียนเครื่องราชสักการะถวาย
บังคมพระอัฐิ แล้วพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงทอดผ้าคู่ พระสงฆ์สดับปกรณ์ พระบรมอัฐิและ
พระอัฐิ แล้วถวายอนุโมทนาถวายอดิเรก ถวายพระพรลา เสด็จพระราชดำเนินประทับรถยนต์พระที่นั่ง
ที่พระที่นั่งทวารเทวศรัภษาเสด็จพระราชดำเนินกลับเวลา 16.30 น. พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว
พระทรงกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้สมเด็จพระบรมโอรสาธิราช เจ้าฟ้ามหาวชิราลงกรณ์ สยามมกุฎราช-
กุมาร เสด็จพระราชดำเนิน ไปทรงปฏิบัติพระราชกรณียกิจแทนพระองค์ ณ วัดพระศรีรัตนศาสดาราม

เจ้าพนักงานกราบบังคมทูล รายงานเครื่องราชสักการะที่ทรงพระราชอุทิศพระราชทานให้กระทรวงมหาดไทยเชิญไป ถวายเป็นพุทธบูชา เจดียสถานต่างๆ แล้ว เสด็จพระราชดำเนินเข้าสู่พระอุโบสถ ทรงพระสุหร่ายสงพระพุทธรูปพระรัตนปฏิมากร พระสัมพุทธพรรณีพระพุทธรูปอดฟ้าจุฬาลงกรณ์ พระพุทธรูปเลิศล้ำภักดิ์ ทรงจุดธูปเทียนถวายนมัสการ แล้วเสด็จพระราชดำเนิน ไปสงฆ์น้ำปูชนียวัตถุตามเจดียสถานในพระอารามนี้ แล้วเสด็จพระราชดำเนินเข้าสู่หอพระนาก ทรงจุดธูปเทียน ถวายสักการะพระอัฐิ 5 รูป สดับปกรณ์แล้วทรงทอดผ้าพระสงฆ์อีก 50 รูป สดับปกรณ์พระอัฐิพระราชวงศ์ พระสงฆ์ถวายอนุโมทนา ถวายติเรก เป็นเสร็จการ

2. พิธีราษฎร์ การทำบุญในวันสงกรานต์ อาจจะทำการตักบาตรทำบุญได้ 2 แห่งคือ ที่วัดหรือในบริเวณงานที่จัดไว้แล้ว วิธีตักบาตร ใช้วิธีเรียงแถว และนิมนต์พระเดินตามลำดับ โดยชายตักบาตรด้วยข้าว หญิงตักบาตรด้วยของคาวหวาน ถ้าเต็มบาตรก็ถ่ายใส่ภาชนะอื่นและนิมนต์ท่านรับจนทั่ว เสร็จแล้วอาจนิมนต์ท่านฉัน ณ สถานที่จัดงานหรือให้ท่านนำไปฉันที่วัดก็ได้ในเวลาตักบาตรพระสงฆ์จะสวดถวายพรพระคือ พาหุง พอเสร็จ ก็ช่วยกันยกอาหารคาวหวานไปถวายพระ ขณะพระฉันจะมีการอ่านประกาศสงกรานต์กันในตอนนั้น บางคนก็อาจจะอยู่ฟังอนุโมทนา เป็นอันเสร็จพิธีการก่อเจดีย์ทราย จะทำในวันใดวันหนึ่ง ของวันที่ 13 - 15 เมษายนก็ได้ ผู้ทำบุญจะช่วยกันขนทราย มาก่อเป็นเจดีย์ขนาดต่างๆ ในบริเวณวัด ซึ่งจะเป็นประโยชน์ ให้ใช้ก่อสร้าง หรือถมพื้นที่ เป็นเรื่องที่ดีกว่าได้บุญและสนุกสนาน แต่ไม่มีข้อจำกัดว่าต้องทำทุกวัดการปล่อยนกปล่อยปลา เป็นการทำบุญเพื่อแสดงความกรุณาต่อสัตว์ นิยมทำในวันสงกรานต์และไม่จำกัดว่าจะทำในวัดเท่านั้นการสงฆ์น้ำพระ มีทั้งสงฆ์น้ำพระพุทธรูปและภิกษุ สามเณร เพื่อความเป็นสิริมงคลในโอกาสขึ้นปีใหม่อันเป็นเวลาทีอากาศร้อน การรดน้ำผู้ใหญ่ เป็นเรื่องของการแสดงคารวะต่อผู้ใหญ่ที่เคารพนับถือ ผู้ร่วมพิธีควรนำผ้า 1 สำรับคือ ผ้านุ่ง 1 ผืน ผ้าห่ม 1 ผืน ไปมอบให้ท่านพร้อมกับ ดอกไม้ธูปเทียน การรดน้ำผู้ใหญ่นี้ มักจะรดหรืออาบท่านจริง ๆ จึงต้องมีผ้าไปมอบให้ ปัจจุบันบางแห่งรดเฉพาะที่ฝ่ามือ โดยจะเอาน้ำหอมเจือในน้ำด้วย แต่ก็ยังคงมีผ้านุ่งห่ม 1 สำรับและดอกไม้ธูปเทียนไปแสดงคารวะ และขอพรท่านก็จะให้ศีลให้พรให้มีความสุขปีใหม่ คือตั้งแต่วันสงกรานต์เป็นต้นไปการทำบุญอัฐิ เป็นเรื่องที่นิยมทำแบบนิมนต์พระ ชักบังสุกุลอัฐิของญาติที่ล่วงลับไปแล้ว แล้วอุทิศส่วนกุศลให้ โดยนิมนต์พระไปยังสถานที่เก็บหรือบรรจุอัฐิ หรือถ้าไม่มีอัฐิจะเขียนชื่อผู้ที่ล่วงลับไปแล้วก็ได้ เมื่อบังสุกุลแล้วก็เผากระดาษแผ่นนั้นเสีย เหมือนเผาศพ การทำบุญอัฐิจะทำในวันไหนก็ได้สุดแต่จะนัดหมายกัน การรื้อเจดีย์ จัดขึ้นเพื่อเชื่อมความสัมพันธ์ในหมู่คณะ เป็นการอนุรักษ์ประเพณีต่างๆ ในท้องถิ่นไว้ด้วยการสาดน้ำ เป็นการสนุกสนานรื่นเริงอีกอย่างหนึ่ง ซึ่งถือว่าเป็นสัญลักษณ์ของสงกรานต์ คือ สาดน้ำกันโดยมากจะเริ่มต้นในวันสงฆ์น้ำพระ แต่บางแห่งพอเริ่มสงกรานต์ ก็เริ่มสาดน้ำกันทีเดียว ส่วนใหญ่แล้วใช้น้ำสะอาดมีน้ำอบน้ำหอม หรือแป้งหอมผสมบ้างก็ได้ และไม่ถือเป็นเรื่องเสียหายการแห่นางแมว บางแห่งอาจมีการ

แห่นางแมวเพื่อขอฝนด้วย ซึ่งเป็นเรื่องสนุกสนานรื่นเริงเหมือนกัน แต่ก็หวังผลในทางเกษตรกรรมด้วย กล่าวคือ ถ้าเกิดฝนแล้งก็แห่นางแมวกันในชวงวันทำบุญสงกรานต์ เช่นเดียวกัน

สิ่งที่ได้จากการทำบุญสงกรานต์

1. เป็นการแสดงความเคารพบูชาต่อสิ่งที่ตนเคารพ ต่อบิดามารดา และผู้ใหญ่ที่เคารพนับถือ
2. เป็นการชำระจิตใจ และร่างกายให้สะอาด
3. เป็นการรักษาประเพณีมาแต่เดิม
4. เป็นการสนุกสนานรื่นเริงในรอบปี และพักจากงานประจำชั่วคราว เพื่อจะไปพักผ่อนหย่อนใจ
5. เป็นการเตือนสติว่ามนุษย์นั้นผ่านไป 1 ปีแล้วและในรอบปีที่ผ่านมา เราได้ทำอะไรบ้างและควรจะทำอะไรต่อไปในปีที่กำลังจะมาถึง
6. เป็นการเตรียมตัวบวช ถ้าเป็นผู้ชายโดยเอาระยะเวลานี้บวชกัน เพราะหลังสงกรานต์ต้องเตรียมตัวทำนาแล้ว
7. เป็นการทำความสะอาดพระ ไ้ะบูชาบ้านเรือน ทั้งในและนอกบ้าน

รูป : แสดงการเล่นน้ำสงกรานต์ในหมู่คนญาติ

(อ้างอิง: สำนักงาน... สงกรานต์. กรุงเทพฯ : อมรินทร์ พริ้นติ้ง กรุ๊ป , 2533.)

เทศกาลลอยกระทง

ประวัติความเป็นมา

คติที่มากเกี่ยวกับวันลอยกระทงมีอยู่หลายตำนาน ดังนี้

1. การลอยกระทง เพื่อขอขมาแก่พระแม่คงคา
2. การลอยกระทง เพื่อบูชาพระผู้เป็นเจ้าของตามคติพราหมณ์ คือบูชาพระนารายณ์ซึ่งบรรทมสินธุ์อยู่ในมหาสมุทร
3. การลอยกระทง เพื่อต้อนรับพระพุทธเจ้า ในวันเสด็จกลับจากเทวโลก เมื่อครั้งเสด็จไปจำพรรษาอยู่บนสวรรค์ชั้นดาวดึงส์ เพื่อทรงเทศนาอภิธรรมโปรดพระพุทธมารดา
4. การลอยกระทง เพื่อบูชาพระพุทธรูปบาท ของพระพุทธเจ้า ที่หาดทรายริมแม่น้ำนัมมทานที

เมื่อคราวเสด็จไปแสดงธรรมโปรดในนาคพิภพ

5. การลอยกระทง เพื่อบูชาพระจุฬามณีบนสวรรค์ ซึ่งเป็นที่บรรจुพระเกศาของพระพุทธเจ้า
6. การลอยกระทง เพื่อบูชาท้าวพกาพรหม บนสวรรค์ชั้นพรหมโลก
7. การลอยกระทง เพื่อบูชาพระอุคุตตะเถระ ซึ่งบำเพ็ญเพียรบริกรรมคาถาอยู่ในท้องทะเล

ลึกหรือสะดือทะเล

ประวัติการลอยกระทงในเมืองไทย

ลอยกระทงการลอยกระทงในเมืองไทย มีมาตั้งแต่ครั้งสุโขทัย เรียกว่า การลอยพระประทับ หรือ ลอยโคม เป็นงานนักขัตฤกษ์รื่นเริงของประชาชนทั่วไป ต่อมานางนพมาศหรือท้าวศรีจุฬาลักษณ์ สนมเอกของพระร่วง ได้คิดประดิษฐ์ดัดแปลงเป็นรูปกระทงดอกบัวแทนการลอยโคม การหรือลอยโคม ในสมัยนางนพมาศ กระทำเพื่อเป็นการสักการะรอยพระพุทธบาทที่แม่น้ำนัมมทานที ซึ่งเป็นแม่น้ำสายหนึ่งอยู่ในแคว้นทักขิณาบถของประเทศอินเดีย ปัจจุบันเรียกว่า แม่น้ำนเรศวร

การลอยกระทงเพื่อบูชาพระพุทธรูป

รอยพระพุทธบาทของพระพุทธเจ้า ที่ไปปรากฏอยู่ริมฝั่งแม่น้ำนัมมทานที มีความเป็นมาเกี่ยวข้องกับพุทธประวัติ คือ ครั้งหนึ่งพญานาคทูลอาราธนาพระสัมมาสัมพุทธเจ้า ให้เสด็จไปแสดงธรรมโปรดในนาคพิภพ เมื่อพระองค์จะเสด็จกลับ พญานาคทูลขออนุสาวรีย์ไว้กราบไหว้บูชา พระพุทธองค์จึงทรงประดิษฐานรอบพระพุทธรูปไว้ที่หาดทราย ริมฝั่งแม่น้ำนัมมทานที เพื่อให้บรรดานาคทั้งหลายได้สักการะ บูชาการลอยกระทงที่มีความเป็นมาเกี่ยวข้องกับพุทธประวัติยังมีอีก 2 เรื่องคือ 1. การลอยกระทงเพื่อบูชาพระจุฬามณีบนสวรรค์และ 2. การลอยกระทงเพื่อต้อนรับพระพุทธองค์ในวันที่เสด็จกลับจากเทวโลก

ตำนานการลอยกระทงเพื่อบูชาพระจุฬามณี

เมื่อครั้งที่เจ้าชายสิทธัตถะ เสด็จออกจากพระนครกบิลพัสดุ์ในเวลากลางคืนด้วยม้ากัณฐกะพร้อมนายฉันทะมหาดเล็กผู้ตามเสด็จ ครั้นรุ่งอรุณก็ถึงฝั่งแม่น้ำอโนมาณี เจ้าชายทรงขับม้ากัณฐกะกระโจนข้ามแม่น้ำไปโดยสวัสดิ์เมื่อทรงทราบว่าพื้นเขตกรุงกบิลพัสดุ์แล้ว เจ้าชายสิทธัตถะจึงเสด็จลงประทับเหนือหาดทรายขาวสะอาด ตรัสให้นายฉันทะนำเครื่องประดับและม้ากัณฐกะกลับพระนคร ทรงตั้งพระทัยปรารถนาจะบรรพชา โดยเปล่งวาจา "สาธุ โข ปุพฺพชฺชา" แล้ว จึงทรงจับพระเมาลีด้วยพระหัตถ์ซ้าย พระหัตถ์ขวา ทรงพระขรรค์ตัดพระเมาลี แล้วโยนขึ้นไปบนอากาศ พระอินทร์ได้นำผอบทองคำมารับพระเมาลีไว้ และนำไปบรรจุยังพระจุฬามณีเจดีย์สถานในเทวโลกพระจุฬามณีตามปกติมีเทวดาเหาะมาบูชาเป็นประจำแม้พระศรีอริยเมตไตรยเทวโพิศัตว์ซึ่งในอนาคต จะมาจุติบนโลกและตรัสรู้เป็นพระพุทธเจ้าพระองค์หนึ่งก็ยังเสด็จมาไหว้

การลอยกระทงเพื่อบูชาพระจุฬามณี จึงถือเป็นการไหว้บูชาพระศรีอริยเมตไตรยด้วยตำนานการลอยกระทง เพื่อต้อนรับพระพุทธเจ้าเสด็จกลับจากเทวโลกเมื่อเจ้าชายสิทธัตถะเสด็จออกบวชจนได้บรรลุนิพพานเป็นพระสัมมาสัมพุทธเจ้าแล้ว หลังจากเผยแพร่ธรรมคำสั่งสอนแก่สาธุชนโดยทั่วไปได้ระยะ

หนึ่ง จึงเสด็จไปจำพรรษาอยู่บนสวรรค์ชั้นดาวดึงส์เพื่อทรงเทศนาธรรมโปรดพระพุทธรูปมารดา ครั้งจำพรรษาจนครบ 3 เดือน พระองค์จึงเสด็จกลับลงสู่โลกมนุษย์

เมื่อท้าวสักกเทวราชทราบพุทธประสงค์ จึงเนรมิตบันไดทิพย์ขึ้น อันมี บันไดทอง บันไดเงิน และบันไดแก้วทอดลงสู่ประตูเมืองสังกัสสนคร บันไดแก้วนั้นเป็นที่ซึ่งพระผู้มีพระภาคเจ้าเสด็จลง บันไดทองเป็นที่สำหรับเทพยดาทั้งหลายตามส่งเสด็จบันไดเงินสำหรับพราหมณ์ทั้งหลายส่งเสด็จในการเสด็จลงสู่โลกมนุษย์ครั้งนี้เหล่าทวยเทพและประชาชนทั้งหลายได้พร้อมใจกันทำ การสักการบูชาด้วยทิพย์บุปผามาลัย การลอยกระทงตามคตินี้ จึงเป็นการรับเสด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าจากดาวดึงส์พิภพ

(เป็นตำนานเดียวกับประเพณีการตักบาตรเทโวรับเสด็จพระพุทธรูปองค์ลงจากดาวดึงส์)

การลอยกระทง เพื่อบูชาพระนารายณ์บรรทมสินธุ์

ยังมีพิธีการลอยกระทงตามคติพราหมณ์อีกเรื่องหนึ่ง ซึ่งกระทำเพื่อบูชาพระผู้เป็นเจ้า คือ พระนารายณ์ที่บรรทมสินธุ์อยู่ในมหาสมุทร นิยมทำกันในวันขึ้น 15 ค่ำเดือน 11 หรือ วันขึ้น 15 ค่ำเดือน 12 เป็น 2 ระยะเวลา จะทำในกำหนดใดก็ได้

ตำนานการลอยกระทง เพื่อบูชาท้าวพกาพรหม

นิทานต้นเหตุเกี่ยวกับอีกเรื่องหนึ่งที่น่าสนใจ เป็นนิทานชาวบ้าน กล่าวถึงเมื่อครั้งดึกดำบรรพ์ มีกาเผือกสองตัวผิวเมี่ยมทำรังอยู่บนต้นไม้ในป่าหิมพานต์ใกล้ฝั่งแม่น้ำ วันหนึ่งกาตัวผู้ออกไปหากิน แล้วหลงทานกลับรังไม่ได้ ปลอ่ยให้นางกาตัวเมียซึ่งกกไข้อยู่ 5 ฟองรอดด้วยความกระวนกระวายใจ จนมีพายุใหญ่พัดรังกระจัดกระจาย ฟองไข่ตกลงน้ำ แม่กาถูกลมพัดไปทางหนึ่ง เมื่อแม่กาย้อนกลับมา มีรังไม่พบฟองไข่ จึงร้องไห้จนขาดใจตาย ไปเกิดเป็นท้าวพกาพรหมอยู่ในพรหมโลก ฟองไข่ทั้ง 5 นั้น ลอยน้ำไปในสถานที่ต่างๆ บรรดาแม่ไก่ แม่เนา แม่เต่า แม่โคและแม่ราชสีห์ มาพบเข้า จึงนำไปรักษาไว้ตัวละ 1 ฟอง

ครั้งถึงกำหนดฟักกลับกลายเป็นมนุษย์ทั้งหมดไม่มีฟองไหนเกิดมาเป็นลูกกาตามชาติกำเนิดเลย कुमारทั้ง 5 ต่างเห็นโทษภัยในการเป็นชราวาสและเห็นอนิสงส์ในการบรรพชา จึงลามารดาเลี้ยงไปบวชเป็นฤาษีทั้ง 5 ได้มีโอกาสพบปะกันและถามถึงนามวงศ์และมารดาของกันและกัน จึงทราบว่าเป็นพี่น้องกัน ฤาษีทั้ง 5 มีนามดังนี้

คนแรก ชื่อ กกุสันโธ (วงศ์ไก่) คนที่สอง ชื่อ โจนาคมนโน (วงศ์เนา) คนที่สาม ชื่อ กัสสโป (วงศ์เต่า) คนที่สี่ ชื่อ โคตโม (วงศ์โค) คนที่ห้า ชื่อ เมตเตยโย (วงศ์ราชสีห์) ต่างตั้งจิตอธิษฐานว่าถ้าต่อไปจะได้ไปเกิดเป็นพระพุทธรูปเจ้าขอให้อ่อนไปถึงมารดาด้วยแรงอธิษฐาน ท้าวพกาพรหมจึงเสด็จมาจากเทวโลกจำแลงองค์เป็นกาเผือก แล้วเล่าเรื่องราวแต่ทหลังให้ฟังพร้อมบอกว่าถ้าคิดถึงมารดา เมื่อถึงเพ็ญเดือน 11 เดือน 12 ให้เอาด้ายดิบผูกไม้ตีงกา ปักรูปเทียนบูชาลอยกระทงในแม่น้ำทำอย่างนี้เรียกว่า

คิดถึงมารดาแล้วทำวพกาพรหมก็ลากลับไปตั้งแต่นั้นมา จึงมีการลอยกระทงเพื่อบูชาทำวพกาพรหม แล้วเพื่อบูชารอยพระบาท ซึ่งประดิษฐานอยู่ริมฝั่งแม่น้ำนัมมทานที ส่วนฤกษ์ทั้ง 5 ต่อมาได้ตรัสรู้เป็น พระพุทธเจ้าตั้งนี้ฤกษ์องค์แรก กกุสันโธ ได้แก่ พระพุทธเจ้าทรงพระนามว่า พระกกุสันโธฤกษ์องค์ที่ สอง โภจนาคมนโธ ได้แก่ พระพุทธเจ้าทรงพระนามว่า พระโภจนาคมนฤกษ์ องค์ที่สาม กัสสปโธ ได้แก่ พระ พุทธเจ้าทรงพระนามว่า พระกัสสปะฤกษ์ องค์ที่สี่ โคตโม ได้แก่ พระพุทธเจ้าทรงพระนามว่า พระ สมณโคตมฤกษ์ องค์ที่ห้า เมตเตยโย ได้แก่ พระพุทธเจ้าทรงพระนามว่า พระศรีอารียเมตไตรยพระ พุทธเจ้า 3 พระองค์แรก ได้มาบังเกิดบนโลกแล้วในอดีตกาล พระพุทธเจ้าองค์ที่ 4 คือ พระสัมมาสัม พุทธเจ้าองค์ปัจจุบัน พระพุทธเจ้าองค์ที่ 5 คือ พระพุทธเจ้าที่จะมาบัง เกิดบนโลกในอนาคตได้แก่ พระ ศรีอารียเมตไตรย

ตำนานการลอยกระทง เพื่อบูชาพระอุปคุตต์

การลอยกระทงเพื่อบูชาพระอุปคุตต์นี้ เป็นประเพณีของชาวเหนือและชาวพม่า พระอุปคุตต์เป็นพระ อรหันต์เถระหลังสมัยพุทธกาล โดยมีตำนานความเป็นมาดังนี้เมื่อพระเจ้าอโศกมหาราช ทรงมีพระราช ศรัทธาในพระพุทธศาสนา ได้โปรดให้สร้างพระสถูปเจดีย์และพุทธวิหารขึ้นทั่วชมพูทวีป มหาวิหารที่มี ชื่อเสียงมากที่สุดคือ "อโศการาม" ซึ่งตั้งอยู่ในเขตแคว้นมคธ หลังจากการสร้างพระสถูปเจดีย์ถึง 84,000 องค์สำเร็จแล้ว พระเจ้าอโศกทรงมีพระราชประสงค์จะนำพระบรมสารีริกธาตุของสัมมาสัมพุทธเจ้า ไป บรรจุในพระสถูปต่างๆ และบรรจุในพระมหาสถูปองค์ใหญ่ที่สร้างขึ้นใหม่มีความสูงประมาณครึ่ง โยชน์ และประดับประดาด้วยแก้วต่างๆ ประดิษฐานอยู่ริมฝั่งแม่น้ำคงคาให้ปรากฏสิริบุตร อีกทั้งต้องการ ให้มีการเฉลิมฉลองยิ่งใหญ่เป็นเวลา 7 ปี 7 เดือน 7 วันแต่ด้วยเกรงว่าพญามารจะมาทำลายพิธีฉลอง มีเพียงพระอุปคุตต์ที่ไปจำศีลอยู่ในสะดือทะเลเพียงท่านเดียวเท่านั้น ที่จะสามารถปราบพญามารได้ เมื่อพระอุปคุตต์ปราบพญามารจนสำนักตัวหันมายึดเอาพระรัตนตรัยเป็นที่พึ่งแล้ว พระอุปคุตต์จึงลง ไปจำศีลอยู่ในสะดือทะเลตามเดิมพระอุปคุตต์นี้ไทยเรียกว่า พระบัวเข็ม ชาวไทยเหนือหรือชาวอีสาน และชาวพม่านับถือพระอุปคุตต์มาก ชาวพม่าไม่ว่าจะมีงานอะไรเป็นต้องนิมนต์มาเข้าพิธีด้วยเสมอ ไทยเราใช้บูชาในพิธีขอฝนหรือพิธีมงคล ฯลฯ

เทศกาลลอยกระทง

การลอยกระทงของชาวเหนือ (ยี่เป็ง)

การลอยกระทงของชาวเหนือ นิยมทำกันในเดือนยี่เป็ง (คือเดือนยี่หรือเดือนสอง เพราะนับวัน เร็วกว่าของเรา 2 เดือน) เพื่อบูชาพระอุปคุตต์ซึ่งเชื่อกันว่าท่านบำเพ็ญบริกรรมคาถาอยู่ในท้องทะเล ลึก หรือสะดือทะเล ตรงกับคติของชาวพม่า

(อ้างอิงขนบธรรมเนียม ประเพณี : www.banfun.com/)

การลอยกระทงของชาวอีสาน (ไหลเรือไฟ)

การลอยกระทงในภาคอีสาน เรียกว่าเทศกาลไหลเรือไฟจัดเป็นประเพณียิ่งใหญ่ในจังหวัดนครพนม โดยการนำหยวกกล้วยหรือวัสดุต่างๆ มาตกแต่งเป็นรูปพญานาคและรูปอื่นๆ ตอนกลางคืนจุดไฟปล่อยให้ไหลไปตามลำน้ำโขงดูสวยงามตระการตา นอกจากนี้ยังมีประเพณีลอยกระทงในประเทศต่างๆ เช่นที่เขมร จีน อินเดีย โดยมีคติความเชื่อและประวัติความเป็นมาตรงกัน บ้างแตกต่างกันไปบ้าง

การลอยกระทงในปัจจุบัน

การลอยกระทงในปัจจุบัน ยังคงรักษารูปแบบเดิมเอาไว้ได้ตามสมควร เมื่อถึงวันเพ็ญพระจันทร์เต็มดวงในเดือน 12 ชาวบ้านจะจัดเตรียมทำกระทงจากวัสดุที่หาง่ายตามธรรมชาติ เช่น หยวกกล้วยและดอกบัว นำมาประดิษฐ์เป็นกระทงสวยงาม บั๊กธูปเทียนและดอกไม้เครื่องสักการบูชา

ก่อนทำการลอยในแม่น้ำก็จะอธิษฐานในสิ่งที่มุ่งหวัง พร้อมขอขมาต่อพระแม่คงคา ตามคุ้มวัดหรือสถานที่จัดงานหลายแห่ง มีการประกวดกระทง ประกวดนางนพมาศ และมีมหรสพสมโภชในตอนกลางคืน นอกจากนั้นยังมีการจุดดอกไม้ไฟ พลุ ตะไล ซึ่งในการเล่นต้องระมัดระวังเป็นพิเศษวัสดุที่นำมาใช้กระทงควรเป็นของที่สลายย่อยสลายได้ง่ายตามธรรมชาติ

เทศกาลเผาเทียนเล่นไฟ จังหวัดสุโขทัย

งานลอยกระทงที่ยิ่งใหญ่จัดขึ้นที่จังหวัดสุโขทัยเป็นงานระดับประเทศ เรียกว่า เทศกาลเผาเทียนเล่นไฟ มีนักท่องเที่ยวทั้งชาวไทยและต่างประเทศไปร่วมสนุกสนานกันเป็นประจำทุกปี

พิธีจองเปรียงเทศกาลลอยกระทงของสุโขทัยในสมัยโบราณ

ในหนังสือตำรับทำวศรีจุฬาลักษณ์ ได้กล่าวถึงพิธีจองเปรียงไว้ดังนี้

พอถึงการพระราชพิธีจองเปรียงในวันเพ็ญเดือน 12 เป็นนักขัตฤกษ์ชั้กโคมลอยบรรดาประชาชนชายหญิงต่างตกแต่งโคมชักโคมแขวนโคมลอยทุกตระกูลทั่วทั้งพระนคร แล้วก็ชวนกันเล่นมหรสพสิ้นสามราตรีเป็นเยี่ยงอย่าง แต่บรรดาข้าเฝ้าฝ่ายราชบุรุษนั้น ต่างทำโคมประเทียบบริวาร วิจิตรด้วยลวดลายวาดเขียนเป็นรูปสัตว์ฐานต่างๆ ประกวดกันมาชักมาแขวนเป็นระเบียบเรียบร้อยตามแนวโคมชัยเสาระหงตรงหน้าพระที่นั่งชลพิमान ถวายสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวให้ทรงพระราชอุทิศสักการพระมหาเศวตฉัตรจุฬามณีในชั้นดาวดึงส์ฝ่ายพระสนมกำนัลก็ทำโคมลอยร้อยด้วยบุปผชาติเป็นรูปต่างๆ ประกวดกันถวายให้ทรงอุทิศบูชาพระพุทธรูปซึ่งประดิษฐานยังนมมทานที่แล่นน้ำน้อย(นางนพมาศ) ก็กระทำโคมลอยคิดตกแต่งให้งามประหลาดกว่าโคมพระสนมกำนัลทั้งปวงครั้นเวลาพลบค่ำสมเด็จพระร่วงเจ้าเสด็จลงพระที่นั่งชลพิमानพร้อมด้วยอัครชายา พระบรมวงศ์และพระสนมกำนัลนางท้าวชาวชะแม่ทั้งปวง พรหมณ์ก็ถวายเสียงสังข์อันเป็นมงคล ชาวพนักงานก็ชักสายโคมชัยโคมประเทียบบริวารขึ้นพร้อมกัน เพื่อจะให้ทรงพระราชอุทิศสักการบูชาพระจุฬามณีฝ่ายนางท้าวชาวชะแม่ก็ลอยโคมพระราชเทพี พระวงศานุวงศ์โคมพระสนมกำนัล ก็เป็นลำดับกันลงมา ถวายให้ทอดพระเนตรและทรงพระราชอุทิศ ครั้นถึงโคมรูปดอกกระมุทของข้า่น้อย สมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงทอด

พระเนตร พลังทางตรัสชมว่าโคมลอยอย่างนี้วามประหลาด ยังหาเคยมีไม่ เป็นโคมของผู้ใดคิด
กระทำ ทำวศีราชศักดิ์โสภาก็กราบบังคมทูลว่าโคมของนพมาศธิดาพระศรีมโหสถ..... ครั้นสมเด็จพระ
พระร่วงเจ้าทรงสดับก็ดำรัสว่าข้าน้อยนี้มีปัญญาฉลาดสมกับที่เกิดในตระกูลนักปราชญ์..... จึงมีพระ
ราชบริหารบำเหน็จสาปสรรว่า แต่นี้สืบไปเบื้องหน้า โดยลำดับกษัตริย์ในสยามประเทศ ถึงการกำหนด
นักขัตฤกษ์วันเพ็ญเดือน 12 พระราชพิธีจองเปรียงแล้วก็ให้กระทำโคมลอยเป็นรูปดอกกระมุทอุทิศ สัก
การบูชาพระพุทธรูปที่มณฑลที่ตราบเท่ากัลปาวสาน อันว่าโคมลอยรูปดอกกระมุท (ดอกบัว) ก็
ปรากฏมาจนเท่าทุกวันนี้.....

สรุปเหตุผลในการลอยกระทง

1. เพื่อขอขมาแก่พระแม่คงคา เพื่อบูชารอยพระพุทธรูปและบูชาเทพเจ้า ตามคติความเชื่อ
ที่มีมาตั้งแต่สมัยโบราณ
2. เพื่อรักษาขนบธรรมเนียมของไทยไว้ มิให้สูญหายไปตามกาลเวลา
3. เพื่อรู้ถึงคุณค่าของน้ำหรือแม่น้ำลำคลอง อันเป็นสิ่งจำเป็นสำหรับการดำรงชีวิต

การอาบน้ำศพ – พิธีรดน้ำศพ

การอาบน้ำศพเป็นธรรมเนียมอย่างหนึ่งในพิธีทำศพ ซึ่งจะทำการก่อนนำศพใส่โลง เหตุที่ต้องมี
การอาบน้ำศพ เพราะต้องการให้ร่างกายของคนตายสะอาดบริสุทธิ์ เช่นเดียวกับที่พวกพรหมณ์ใน
อินเดียลงอาบน้ำชำระบาปในแม่น้ำในสมัยโบราณ การอาบน้ำศพจะทำการอาบน้ำจริงๆ คือต้มน้ำ
ด้วยหม้อดิน ซึ่งในหม้ออาจใส่ใบไม้ต่างๆ ต้มลงไปด้วยเช่น ใบหนาด ใบส้มป่อย ใบมะขาม ใบหนาด
นั้นถือกันว่าเป็นใบไม้ที่ผีกลัวและใช้บำบัดรังควานได้ การอาบน้ำศพจะอาบด้วยน้ำอุ่นก่อน แล้วจึงอาบ
ด้วยน้ำเย็นอีกครั้ง ฟอกด้วยส้มมะกรูด เมื่อล้างจนสะอาดหมดจดแล้ว จึงฟอกด้วยขมิ้นชันสดและผิว
มะกรูดตำละเอียด ต่อจากนั้นจึงทำการแต่งตัวให้ศพ แต่การอาบน้ำศพในปัจจุบัน เรียกว่า พิธีรดน้ำ
ศพ คือ ใช้น้ำพุทธรมนต์หรือที่ชาวบ้านเรียกว่าน้ำมนต์ ผสมกับน้ำฝนหรือน้ำสะอาด บางทีใช้น้ำอบไทย
ร่วมด้วยเพื่อให้เกิดความหอม เมื่อถึงเวลาอาบน้ำศพ ซึ่งจะทำการหลังจากที่คนป่วยตายไม่นานนัก
เพราะศพยังสดอยู่ ญาติมิตรและผู้คนทั่วไป กล้าที่จะเข้าไปใกล้ เนื่องจากยังไม่มีการชันสูตรศพหรือ
หรือผู้ใหญ่จะจัดให้ศพนอนในที่อันสมควร จับมือข้างหนึ่งยื่นออกมายังหมอนใบเล็กที่รองรับ ลูกหลาน
ของผู้ตาย จะทำหน้าที่ใช้ขันใบเล็กๆ ตักน้ำมนต์จากขันใหญ่ส่งให้กับผู้ที่มาทำการรดน้ำศพ โดยการ
เทน้ำลงบนมือของผู้ตาย กล่าวคำไว้อาลัย หรือกล่าวขอให้วิญญาณของผู้ตายจงไปสู่สุคติ ไม่ต้องห่วง
อาลัยมีกังวลการนำเงินใส่ปากศพ การนำเงินใส่ปากศพ มีคติที่มาหลายนัย บ้างว่าเป็นปริศนาธรรม
เช่นเดียวกับการตำหนักใส่ปากศพ คือ ตายแล้วก็ไม่สามารถเอาทรัพย์สินติดตัวไปไม่ได้ แม้เงินที่อม
ไว้ในปากสับแหล่ก็ล้างเอาไปเสีย อีกนัยหนึ่งบอกว่าคนสมัยโบราณเอาเงินใส่ปากศพเพื่อให้สับแหล่
เป็นค่าจ้างเผาบางคิดว่าเงินที่ใส่ปากศพนั้น

สำหรับให้วิญญาณของคนตายใช้เป็นค่าเดินทาง หรือค่าจ้างสำหรับคนพายเรือ ที่ทำหน้าที่ พาดวงวิญญาณของผู้ตายข้ามแม่น้ำไปสู่ดินแดนของคนตายหรือโลกของวิญญาณ นอกจากคนไทย แล้ว ชาติอื่นๆ เช่น จีน กรีกโบราณ ฯลฯ ก็มีการนำเงินใส่ปากศพโดยมีคติเกี่ยวกับความเชื่อแตกต่างกันไป

การปิดหน้าศพ

ในสมัยโบราณ การทำศพบางแห่งจะมีการปิดหน้าศพด้วยขี้ผึ้งหนาประมาณครึ่งนิ้วกว้างพอ ปิดหน้าศพได้พอดี บางทีปิดเฉพาะดวงตาและปากเท่านั้น หรือใช้ผ้าปิดแทน ทั้งนี้เพื่อเป็นการป้องกัน ภาพอุจาดตา และป้องกันไม่ให้แมลงมาวางไข่

การมัดตราสัง

ก่อนนำศพใส่โลง ต้องทำพิธีมัดตราสังด้วยด้ายสายสิญจน์ นิยมมัดเป็น 3 เปลาะ คือ ที่คอ ที่มือ และที่เท้า มีผู้แต่งคำโคลงอธิบายปริศนาธรรมของการมัดตราสังเป็น 3 เปลาะไว้ดังนี้

มีบุตรห่วงหนึ่งเกี่ยว	พันคอ
ทรัพย์ผูกบาทาคลอ	ห่วงไว้
ภริยาเยี่ยงอย่างปอ	รัด มีอนา
สามห่วงใครพันได้	จึงพันสงสาร

ในการมัดตราสังศพ

- เมื่อนำบ่วงคล้องคอ สืบหรือจะว่าคาถา ปุโตโต คิว หมายความว่า ลูกคือห่วงผูกคอ เมื่อเวลา มัดว่าคาถารัดประคอดอก เป็นห่วงที่ 1
- แล้วโยงเชือกกลางตัว ทำเป็นห่วงตะกรุดเบ็ด ผูกหัวแม่มือของศพที่พนมมือกรวยดอกไม้ กุบเทียบนอยู่ รวบมือศพผูกให้พนมไว้ที่หน้าอก ว่าคาถา ธน หตุเถ ความหมายว่า ทรัพย์คือ ห่วงผูกมือ ในเวลามัดว่าคาถารัดประคอดอก เป็นห่วงที่ 2
- แล้วโยงเชือกมาที่เท้าทำเป็นบ่วงผูกหัวแม่เท้ารวบรัดเท้าผูก ให้ข้อเท้าทั้งสองติดกันว่าคาถา ภริยา ปาเท หมายความว่า ภรรยา คือห่วงผูกเท้า เป็นห่วงที่ 3 (แม้ศพผู้หญิงก็ว่าคาถาแบบ เดียวกัน) บางตำราว่าใช้คาถา ธน ปาเท ไม่ใช่ ภริยา ปาเท และบางตำราก็อให้ผูกจากเท้าขึ้น มาก่อน

เสร็จแล้วให้เอาผ้าขาวผืนใหญ่ห่อตัวศพโดยขมวดไว้ด้านศีรษะ เพื่อจะได้เป็นการสะดวก เมื่อเวลาเปิด เอาน้ำมะพร้าวล้างหน้าศพก่อนเผา แล้วเอาด้ายดิบขนาดนิ้วหัวแม่มือ มัดเป็นเปลาะๆ ให้แน่นเป็น 5 เปลาะ เป็นปริศนาธรรม หมายถึง นิเวศน์ 5 คือ

1. กามฉันทะ
2. ความพยายาม
3. ความมุ่งงมงายหาหนอน
4. ความฟุ้งซ่านรำคาญใจ
5. ความลึกลับใจ

ทั้ง 5 ประการนี้คือสิ่งขวางกั้นจิตไม่ให้บรรลุความดี

เหตุที่ต้องมัดศพออย่างแน่นหนา เพราะในสมัยโบราณไม่มียาสำหรับฉีดรักษาศพ จึงต้องมัดไว้ให้ดีเพื่อให้ผ้าซับเลือดน้ำเหลืองและป้องกันโลงแตกเพราะศพขึ้นอืด

พิธีเบิกโลง

พิธีเบิกโลงในแต่ละท้องถิ่นอาจมีแตกต่างกันไปบ้าง หลังจากทำพิธีมัดตราสังเสร็จแล้ว จะไม่นำศพใส่โลงในทันที ต้องทำพิธีเบิกโลงก่อน โดย

- เอาไม้ไผ่มาจักเป็นซี่เล็กๆ ทำเป็นบันได 4 ชั้น หรือให้มี 3 ช่องกว้างยาวเท่ากับโลง สำหรับวางบนปากโลง
- เอาเปลือกฝืนหนึ่งทำด้วยไม้ไผ่ 7 ซีกถักติดกันเหมือนแร้ง วางกั้นโลงเอาผิวไม้ขึ้น ไว้ระยะห่างเพื่อรองรับอย่างเสื่อ
- แล้วจึงเอาไม้ไผ่มาผ่าให้โตขนาดนิ้วก้อย ยาวพอสมควร ผ่าข้างหนึ่งสำหรับคาบปากโลงเป็นระยะจนครบ 8 อันเป็นทำนองไม้ตັบปึงปลา และผ่าอีกข้างหนึ่งสำหรับคาบสายสิญจน์วางทางขวา ก่อนให้รอบโลง ไม้นี้เรียกว่า ปากกาจับโลง
- เอาเทียน 8 เล่มพาดที่ปากโลงระหว่างปากกาทั้ง 8 ช่อง กับมีกระตังไปตองขนาดเล็กใส่กุ่มพลาปลาอย่า หรือจะเป็นอาหารอย่างอื่นๆ ก็ได้ นำมาวางบนปากโลงทั้ง 8 ช่องใกล้เทียนที่ติดไว้ ให้เป็นเครื่องสังเวททั้ง 8 ทิศ
- สัปเหร่อจะทำน้ำมนต์สำหรับรดโลง ต้องเตรียมขันและเทียนติดพาดปากขันเล่มหนึ่ง เงินค่ายกครู แต่ก่อนประมาณ 6 สลึง
- สัปเหร่อจุดเทียนเป็นคู่ๆ ตั้งแต่ด้านปลายเท้าไปด้านศีรษะ แล้วตั้งต้นทำน้ำมนต์วิธีสาร ใช้

สิโรเม พุทธเทวญ จ

นลาญ พรหมเทวดา

หทย นรายกญแจว

เทวหต ปรม สุราฯ

ปาเท วิสสญกญแจว

สพพกมมา ปสิทธิ เม

เป็นการเชิญ พระพุทฺธ พระธรรม พระนารายณ์ พระปรเมศวร พระวิศวกรรม มาเข้าสิงกายให้
ทำกรรมต่างๆ สำเร็จ บทตั้งแต่ ลีทธิกิจจ เป็นบทให้พระเจ้าเรือน มีดังนี้

ลีทธิกิจจ ลีทธิกมม

ลีทธิการีย ตถาคโต

ลีทธิลาโภ นีรนตร

ลีทธิเตโช ชโย นจจ

ลีทธิกมม ปลีทธิ เม

สพพลีทธิ ภวนตุ เม

- เสร็จแล้วสัปเหร่อจะนำน้ำมนต์ลูบหน้าเสยผม 3 ครั้ง ประพรมโลง 3 หน หยิบเทียนที่ติดปาก
โลงมาจุดด้วยสายสิญจน์ที่วางรอบโลง จุดเทียนเป็นคู่ๆ จากปลายเท้าให้ไหม้ขาดทุกช่อง เว้น
ช่องด้านสกัดที่จะใช้เป็นหัวโลง เขามีดหมอ กดด้วยสายสิญจน์ที่กลางหัวโลงเสกคาถาว่า
พุทฺธ ปจจกขามิ ธมม หจจกขามิ สงฆ ปจจกขามิ 3 หน
- ความนี้สัปเหร่อจะถามว่า โลงของใคร ลูกหลานก็ตอบว่า โลงของ...(ชื่อผู้ตาย) หรือบางที
สัปเหร่อก็ถามเองตอบเอง บางทีถามหนเดียว บางทีก็ถามตอบอย่างนั้น 3 หน
- เสร็จแล้วสัปเหร่อจึงเขามีดหมอสับปากโลง 3 ครั้ง โดยการสับตรงกลางก่อน แล้วจึงสับซ้าย
ขวา หรือบางทีสับเป็นรูปกากบาท เพื่อใช้เป็นเครื่องหมายว่าด้านนี้เป็นทิศศีรษะหัวโลง
- ต่อจากนั้น จึงผลักเครื่องเช่น ไม้ปากกา เทียน และด้วยสายสิญจน์ที่เหลืออยู่ลงไปโลงให้
หมด เขาไปตองบางทับเปลือกและของที่ผลักลงใส่โลง ส่วนใหญ่นิยมใช้ใบตองตันกล้วยตานีที่ใบไม้
แตกยอดไม่หัก 3 ยอดมาปู ด้วยเหตุนี้ในการตัดใบตองมาใช้ทั่วไป ชาวบ้านจึงหักยอดเสียก่อน เพราะ
ใบตองที่ไม่ได้หักยอดถือว่าเป็นใบตองรองผีเปลือก ใบตอง ที่ใส่ในโลงศพล้วนเป็นปริศนาธรรมทั้งสิ้น
คือ ชี้ให้เห็นว่า ร่างกายของเราก็กว้างเหมือนกับเปลือกที่นำไม้ไผ่มาสานต่อกันเป็นซี่ๆ ในที่สุดก็ต้องแยก
สลายจากกัน

การเคลื่อนขบวนศพ

ในการเคลื่อนขบวนศพนั้น ให้ลูกหลานของผู้ตายถือกระถางรูป และรูปของผู้ตายนำหน้าต่อ

รูป : แสดงการเคลื่อนศพ

มาจึงเป็นพระสงฆ์ ๔ รูป ถือสายสิญจน์ที่ต่อมาจากการมัดตราสังศพ และโยงออกมาหน้าโลงซึ่ง
ลับห่อได้จัดเตรียมไว้ให้แล้ว สายสิญจน์ที่ให้พระจับเวลาสวดศพทุกคืนก็ใช้เส้นเดียวกันนี้

การโปรยข้าวตอกข้าวสาร

ในระหว่างที่เคลื่อนศพไปวัดนั้น บางทีมีการโปรยข้าวตอกหรือข้าวสารไปตลอดทาง เป็น
ปริศนาธรรมเตือนใจว่า ข้าวตอกข้าวสารไม่งอกขึ้นมาได้อีกฉันใด คนที่ตายยอมไม่อาจฟื้นขึ้นมาฉัน
นั้น

การไปงานศพ (ไปฟังพระสวด)

เมื่อไปถึงควรแสดงความเสียใจต่อเจ้าภาพ แต่บางครั้งต้องดูตามสถานการณ์ เพราะการพูด
กระตุ้นให้เจ้าภาพเกิดความเศร้าโศกขึ้นมาอีกคงไม่เหมาะสมนัก บางทีเจ้าภาพยุ่งอยู่กับการต้อนรับ
แขก จนเกือบจะลืมเหตุการณ์ที่ต้องสูญเสียคนที่รักไปได้ชั่วคราวแล้ว ผู้ไปเคารพศพอาจแสดงออก
ด้วยอาการปฏิกิริยาแทนคำพูดก็ได้เจ้าภาพ หรือตัวแทนของเจ้าภาพจะนำไปจุดธูปเคารพศพ หากมีการ
จัดที่พุทธบูชาไว้ด้วยเช่น

เมื่อนำศพไปตั้งสวดอภิธรรมที่วัด ต้องจุดธูปเทียนไหว้พระก่อน ด้วยธูปสามดอก แล้วจึงจุด
ธูปไหว้ศพเพียงดอกเดียว บางแห่งลูกหลานของผู้ตายจะคอยจุดธูปส่งให้กับแขก หากต้องจุดธูปเอง
ควรใช้ไม้ขีดหรือจุดกับตะเกียงที่ตั้งไว้ต่างหาก อย่ายื่นธูปไปจุดกับเทียนที่ตั้งไว้หน้าศพ เป็นการไม่
เหมาะสม หากนำพวงหรีดไปไว้อาลัย ควรส่งให้เจ้าภาพหรือคนที่มีหน้าตาดูแลรับไปติดตั้ง ไม่ควรหาติด
ตั้งเอาเองตามใจชอบ ปัจจุบันไม่นิยมพวงหรีดที่ทำจากโฟม โดยทั่วไปจะใช้พวงหรีดที่ทำจากวัสดุ
ธรรมชาติซึ่งย่อยสลายง่าย หรือใช้พวงหรีดที่ดัดแปลงมาจากผ้าเพราะเมื่อเสร็จงานแล้วเจ้าภาพ
สามารถถวายให้พระนำไปใช้ประโยชน์ได้

การสวดศพ

พระที่นิมนต์มาสวดพระอภิธรรมหน้าศพ นิยมนิมนต์เพียง 4 รูป หากทำพิธีสวดที่บ้านต้องจัด
รถคอยรับส่ง และจัดหาคนทำหน้าที่เกี่ยวกับพิธีกรรม คือ กล่าวนำอาราธนาศีล อาราธนาธรรม ฯลฯ
ไว้ให้เรียบร้อย

เมื่อพระมาถึงแล้ว เจ้าภาพต้องจุดธูปเทียนที่พระพุทธรูป และตู้พระธรรม กล่าวคำอาราธนา
พระจึงจะเริ่มทำการสวดได้ บางงานเจ้าภาพนั่งรอไม่เห็นพระท่านเริ่มสวดเสียที พระท่านก็นั่งรอไม่
เห็นเจ้าภาพจุดธูปเทียนและกล่าวอาราธนาเสียที จึงควรเรียนรู้การทำหน้าที่เกี่ยวกับพิธีกรรมเอาไว้
บ้าง

พิธีกรรมเมื่อไปงานเผาศพ

เวียน 3 รอบก่อนขึ้นเมรุ การทิ้งเบ็ญ จดพลุ พิธีวันเผา กล่าวถึงประวัติ ชักผ้าบังสุกุล โปรยทาน
วางดอกไม้จันทน์ มอญร้องไห้ ขอขอบคุณผู้มาร่วมพิธี การเผาศพในปัจจุบัน เอาผ้าโยนข้าม ชักฟืน 3 ดุ้น
เมื่อกลับจากงานศพ บวชน้ำศพ วันห้ามเผา เก็บกระดูก ทำบุญร้อยวัน นำศพเวียน 3 รอบก่อนนำขึ้น

เมรุ หากตั้งศพสวดบำเพ็ญกุศลที่วัด ในตอนเช้าของกำหนดทำพิธีเผา ลูกหลานก็จะช่วยกันหามโลงศพเวียนรอบเมรุ 3 รอบ แล้วจึงนำขึ้นไปตั้งไว้บนเมรุ หากตั้งศพบำเพ็ญกุศลที่บ้าน ครั้นเคลื่อนศพมาถึงวัดแล้วก็ให้ทำการเวียนรอบเมรุก่อน 3 รอบเช่นกัน จึงจะนำไปตั้งบนเมรุ บางแห่งมีการนำโลงกระแทกเมรุก่อน 3 ครั้ง จึงนำขึ้นไปตั้ง นิยมหันหัวศพไปทางทิศตะวันตก

การเวียนศพต้องเวียนซ้าย ต่างกับการเวียนเทียนหรือแห่ناق ซึ่งเป็นการงานมงคลจะทำการเวียนขวาเรียกว่า ทักษิณาวรรต การเวียนศพ 3 รอบเป็นการเวียนเพื่อไว้อาลัยแก่ผู้ตาย และเป็นปริศนาธรรมเกี่ยวกับพระไตรลักษณ์ คือ อนิจจัง ทุกขัง อนัตตา หรือเกี่ยวกับการเวียนว้ายตายเกิดของสัตว์ในสามภพ คือ ในโลก นรก และสวรรค์

การทิ้งเบี้ยให้ตากลี้ยายกลา สมัยโบราณ เมื่อนำศพขึ้นตั้งบนเมรุ หรือเชิงตะกอนแล้ว ต้องทิ้งเบี้ย 33 เบี้ยให้ตากลี้ยายกลา ซึ่งเป็นเจ้าของป่าช้า เพื่อซื้อที่ให้ผีอยู่และเป็นค่าจ้างเผา เดียวนี้ไม่ค่อยมีใครทำกันแล้วแต่จะใช้วิธีโปรยทาน

สาเหตุที่โยน 33 เบี้ยมีคติเป็นหลายนัย บ้างว่าเป็นการแสดงคุณบิดา 20 เบี้ย มารดา 12 เบี้ย (รวมได้ 32 เบี้ย อีก 1 เบี้ยไม่ทราบว่ายายไปไหน) บางทีก็ว่า 32 เบี้ยนั้นหมายถึงอาการ 32 นั้นเอง

การจุดพลุสัญญาณ

ในสมัยโบราณ บ้านเรือนแต่ละหลังอยู่ห่างกัน จึงใช้เสียงพลุเป็นสัญญาณ อาจจุดเมื่อเริ่มเคลื่อนศพไปวัดลูกหนึ่ง เมื่อถึงวัดแล้วลูกหนึ่ง เมื่อพระสวดมาตีกาลูกหนึ่ง และยิงลูกสุดท้ายเมื่อทำพิธีเผา ไม่มีข้อจำกัดอันใดจะให้มีการจุดพลุหรือไม่ก็ได้ แต่ตามต่างจังหวัดยังนิยมจุดกันอยู่

พิธีในวันเผา

เมื่อตั้งศพไว้บนเมรุเป็นที่เรียบร้อยแล้ว เจ้าภาพจะนิมนต์พระมาเลี้ยงอาหารเพลที่ศาลาสวดอภิธรรม เสร็จแล้วทำการถวายจตุปัจจัย ทอดผ้าบังสุกุล กรวดน้ำอุทิศส่วนกุศลให้ผู้ตาย ตอนบ่ายมีการเทศนา 1 กัณฑ์ ซึ่งส่วนใหญ่พระท่านจะเทศน์ เกี่ยวกับเรื่อง การ เกิด แก่ เจ็บ ตาย ความไม่เที่ยงของสังขาร ต่อจากนั้นก็มีการสวดมาติกา กล่าวชื่อประวัติของผู้ตาย การทอดผ้าบังสุกุลหน้าศพ และทำการเผาหรือประชุมเพลิง

การกล่าวถึงชื่อประวัติของผู้ตาย

เมื่อผู้ร่วมพิธีเผาและไว้อาลัยแต่ผู้ตายมาพร้อมกันแล้ว ก่อนทำพิธีวางดอกไม้จันทน์ อาจมีการกล่าวถึงชื่อประวัติของผู้ตายอย่างย่อๆ ส่วนใหญ่จะบอกถึงวันเดือนปีเกิด ชื่อบิดามารดาบุตรธิดาหน้าที่การงาน และคุณความดีของผู้ตาย สุดท้ายเป็นการกล่าวขอบคุณผู้มาร่วมไว้อาลัย

การชักผ้าบังสุกุล

เมื่อใกล้เวลาเผา เจ้าภาพจะเชิญแขกผู้มีเกียรติหรือผู้ที่เคารพนับถือร่วมทอดผ้าบังสุกุล โดยเรียกชื่อทีละคน ผู้ที่ได้รับเชิญก็เดินไปที่หน้าเมรุ หยิบผ้าบังสุกุลซึ่งลูกหลานของผู้ตายวางไว้บนพาน หยิบไปเฉาะผ้าบังสุกุลเท่านั้น นำไปวางไว้ในพานหน้าโลงศพบนเมรุ

เจ้าภาพหรือผู้มีหน้าที่ในการทำพิธี จะเชิญพระสงฆ์องค์หนึ่งให้ขึ้นไปพิจารณาผ้าบังสุกุลหรือ ซักผ้าบังสุกุล ทำเช่นนี้ไปจนกว่าจะครบแขกที่เชิญหากมีแขกคนสำคัญอาจให้ทอดเป็นคนสุดท้าย เรียกว่า ทอดผ้ามหาบังสุกุล วิธีการนั้นก็เช่นเดียวกัน เมื่อขึ้นบันไดไปบนเมรุเพื่อทอดผ้า

ให้เดินลงทางด้านข้างของเมรุ ไม่ควรเดินย้อนกลับตรงทางขึ้น

การโปรยทาน การโปรยทาน เป็นการอุทิศส่วนกุศลแทนผู้ตาย คล้ายเป็นการแจก หรืออุทิศ ทรัพย์สินสมบัติทั้งหลายที่มี ให้กับคนที่อยู่เบื้องหลัง เป็นปริศนาธรรมทำนองตายแล้วก็เอาอะไรไปไม่ได้ เช่นเดียวกัน เงินโปรยทานนี้ชาวบ้านนิยมเก็บไว้เป็นขวัญถุง

การวางดอกไม้จันทน์

เมื่อซักผ้ามหาบังสุกุลเสร็จแล้ว เจ้าภาพก็จะนำดอกไม้จันทน์มาแจกให้กับผู้มาร่วมไว้อาลัย คนละ 1 ซ่อ หรือนำใส่ถาดไปวางไว้หน้าเมรุ ครั้นได้เวลาเผา พระก็จะสวดพระอภิธรรม ผู้มาร่วมพิธีจึง ทอยขึ้นบันไดเมรุ นำช่อดอกไม้จันทน์ไปวางไว้ในพานหน้าศพ แล้วเดินลงทางบันไดด้านข้าง ไม่ควร ย้อนกลับลงไปทางที่ขึ้นมา เพราะจะทำให้ชนหรือเกะกะขวางทางคนอื่น ๆ ที่กำลังจะขึ้น การวางดอกไม้จันทน์นี้ หากเป็นสมัยโบราณที่มีการเผาบนเชิงตะกอนกลางแจ้ง ผู้มาร่วมพิธีก็จะถือ ฟืนติดมือกันมาคนละท่อน นำมาวางรวมกัน ซึ่งถ้าได้ไม้จันทน์ก็จะเป็นการดีเพราะเวลาเผามีกลิ่น หอม เมื่อพร้อมกันแล้วสัปเหร่อจึงทำการจุดไฟ

เมื่อกลับจากงานศพ สำหรับผู้ไปร่วมพิธีเผาศพหรือไว้อาลัยผู้ตายก่อนทำการเผา หรือเมื่อไป ฟังพระสวดอภิธรรมศพ เมื่อกลับถึงบ้านแล้ว ให้ล้างหน้าล้างตาก่อนเข้าบ้าน บางทีนำใบทับทิมใส่ใน ชันแล้ววกน้ำในชันนั้นล้างหน้า เพื่อความเป็นสิริมงคล บางทีมีคติความเชื่อว่า เมื่อกลับจากงานศพ ต้องเดินกววนอ้อมไปอ้อมมา เพื่อไม่ให้ผีตามมาถึงบ้านได้ สำหรับเจ้าภาพและลูกหลาน หลังจากทำ พิธีเผาแล้ว เมื่อจะเดินทางกลับบ้านต้องกลับลวดเดียวให้ถึงบ้านเลย ห้ามไปแวะที่อื่น ผู้ที่ถือรูปของผู้ ตายก็เช่นเดียวกัน ให้นำรูปกลับมาลวดเดียวให้ถึงบ้านอย่าแวะกลางทาง แล้วนำรูปไปติดไว้ในที่อันสม ควร

การบวชน้ำศพ (บวชน้ำไฟ)

ลูกหลานผู้ชายของผู้ตายที่อายุน้อยยังไม่ได้อุปสมบท ก็จะทำการบวชเนรมิตน้ำศพ ส่วนใหญ่ นิยมบวชก่อนวันเผา 1 วัน หรือ 3 วัน เมื่อทำพิธีเผาเสร็จแล้วจึงลาสิกขา การบวชก็เพื่อเป็นการอุทิศส่วน กุศลให้แก่ผู้ตาย และเพื่อให้ผู้ตายได้เห็นชายผ้าเหลืองของลูกหลาน ซึ่งเชื่อกันว่าเป็นธงชัยสามารถ ช่วยจุดดิ่งให้พ้นจากขุมนรกได้ ดังนั้นผู้ใดมีลูกชายหลานชายก็อยากจะได้บวชให้ แต่มาจบชีวิตลงเสีย ก่อนลูกหลานจึงบวชน้ำศพหรือบวชน้ำไฟให้ และเมื่ออายุครบอุปสมบท หรือบวชพระ ก่อนบวชลูก หลานก็จะทำการจุดธูปบอกกล่าวให้ญาติผู้ล่วงลับร่วมอนุโมทนาอีกครั้งหนึ่ง

วันห้ามเผาศพ มีคติความเชื่อเกี่ยวกับการเผาศพอยู่หลายนัย คือ ห้ามเผาวันคี่ วันข้ามแรม ต้องเผาวันคู่ และยังห้ามเผาในวันพระและศุกร์

ส่วนใหญ่ยังคงนิยมถือกันแก่ในเรื่องห้ามเผาวันศุกร์ เพราะถือกันว่าวันนี้เป็นวันดี เหมาะแก่การทำงานมงคล อันเนื่องมาจากคำว่าศุกร์ไปคล้ายกับคำว่าสุข และคำว่าศุกร์นี้ ยังมีความหมายคล้ายกับคำว่าสุข คือ เผาไม่ไหม้ อะไรทำนองนี้

สำหรับวันห้ามเผาวันพระนั้น เพราะในวันนี้พระท่านอาจมีกิจธุระมาก ถ้าในช่วงเช้าพรรษา อาจต้องเข้าโบสถ์ฟังสวดปาฏิโมกข์ หรือมีคนมาทำบุญกันที่วัดมาก แต่ในปัจจุบันการเผาวันพระก็ค่อนข้างสะดวก เพราะวัดส่วนใหญ่อยู่ใกล้ชุมชน

การเก็บกระดูก

เมื่อทำการเผาเสร็จแล้ว สัปเหร่อจะทำการแยกธาตุเก็บกระดูกใส่โกศที่ญาตินำไปให้ไว้ส่วนเล็กก็ใช้ผ้าขาวห่อ ในวันรุ่งขึ้นหลังจากวันเผา ญาติจะมารับโกศเพื่อนำไปไว้ที่บ้าน หรือมีการทำบุญเลี้ยงอาหารพระที่วัด เพื่ออุทิศส่วนกุศลให้ผู้ตาย

โกศใส่กระดูกผู้ตายนั้นบางทีก็เอาไปไว้บนหิ้งบูชาที่บ้าน บางคนก็นำไปใส่ไว้ในเจดีย์ประจำตระกูล ซึ่งส่วนใหญ่สร้างไว้ที่วัดหรือบรรจุตามช่องซุ้มของประตูกำแพงวัด

เมื่อถึงวันสงกรานต์ญาติและลูกหลานของผู้ตายก็จะนำผ้าบังสุกุลมาทอด เพื่อให้พระมาซักหรือพิจารณาผ้า เป็นการทำบุญอุทิศส่วนกุศลให้ผู้ตาย ส่วนใหญ่นิยมทำกันในช่วงเทศกาลเช่น วันตรุษ วันสารท หรือวันสงกรานต์และหากคิดถึงผู้ตายที่ล่วงลับไปแล้ว จะทำวันไหนอีกก็ได้ตามแต่สะดวก หรือทำบุญตักบาตรกรวดน้ำไปให้ผู้ตาย

สำหรับถ้ำนั้น บางทีก็นำไปบรรจุรวมกับโกศในเจดีย์ หรือนำเฉพาะถ้ำไปลอยน้ำ ส่วนเสื้อผ้ามุ้งหมอนข้าวของเครื่องใช้ของผู้ตาย ส่วนใหญ่นิยมถวายวัดหรือมอบเป็นทานให้แก่คนยากจน ผู้ที่รับก็จะกรวดน้ำอุทิศส่วนกุศลไปให้ผู้ตาย

การทำบุญร้อยวัน

หลังจากเก็บกระดูกแล้ว เมื่อครบวันตาย 7 วัน 50 วัน และ 100 วัน จะมีการทำบุญอุทิศส่วนกุศลให้ผู้ตาย แต่มักนิยมรวมไปทำ 100 วันเลยทีเดียว ในวันที่ญาติพี่น้องและลูกหลานของผู้ตายจะมาพร้อมกันที่วัด ไม่ต้องใส่ชุดไว้ทุกข์หรือขาวดำอีก หากแต่งชุดขาวดำไว้ทุกข์ให้ผู้ตายร้อยวัน ในวันที่สามารถออกทุกข์ คือ กลับไปนุ่งห่มเสื้อผ้ามีสีสันได้เหมือนเดิม

สิ่งของที่ต้องเตรียมก็คือ รูปภาพของผู้ตาย ส่วนใหญ่จะใช้ภาพที่ตั้งหน้าโลง ในช่วงที่ทำพิธีสวดพระอภิธรรมนั่นเอง พร้อมโกศใส่กระดูก นำมาใส่พาน พันสายสิญจน์ที่โกศและรูป ไปวางไว้ในพานข้างพระสงฆ์ รูปที่เป็นประธาน

เมื่อได้เวลาซึ่งส่วนใหญ่จะก่อนเพล พระที่นิมนต์ไว้ 9 รูปจะมาสวดพุทธมนต์ เสร็จแล้วเจ้าภาพจึงถวายจตุปัจจัย พระสวดอนุโมทนา และให้พร เจ้าภาพกรวดน้ำ อุทิศส่วนกุศลให้แก่ผู้ตายต่อจากนั้นจึงเลี้ยงอาหารเพลพระ ซึ่งมักนิยมเลี้ยงหมดวัด เสร็จแล้วจึงมีการสวดอนุโมทนาและกรวดน้ำ

อุทิศส่วนกุศล อีกครั้งหนึ่ง ขั้นตอนเหล่านี้ไม่มีกำหนดตายตัว บางแห่งอาจผิดแผกแตกต่างกันไป แล้วแต่ประเพณีท้องถิ่นนิยม (อ้างอิงขนบธรรมเนียม ประเพณี : www.banfun.com/)

สำหรับหมู่บ้านชุมชนมีการยึดถือเอาแบบอย่างของประเพณีข้างต้นที่ยกตัวอย่างข้างต้น ซึ่งเป็นลักษณะของประเพณีที่ตกทอดจากรุ่นสู่รุ่น ตามแนวทางคำสอน การบ้นทึกของบรรพบุรุษ แต่มีบ้างที่แตกต่างในส่วนระยะเวลา การกำหนดการณื ตลอดจนการประกอบพิธีกรรม

ประเพณีการผูกเสี่ยว เป็นประเพณีที่เป็นเอกลักษณ์ของจังหวัดขอนแก่น แต่ทำกันน้อยมากที่หมู่บ้านชุมชน เพราะชาวบ้านได้รับเทคโนโลยีที่ทันสมัย มีรถยนต์ส่วนตัวสะดวกต่อการเดินทาง จึงนิยมไปประกอบพิธีการผูกเสี่ยวในอำเภอเมืองขอนแก่นมากกว่า ปัจจุบันประเพณีการตักบาตรเทโว งานขึ้นปีใหม่ งานสงกรานต์ หรือประเพณีที่เกี่ยวข้องในทางพระพุทธศาสนานิยมทำกันมาก เนื่องจากชาวบ้านเป็นพุทธศาสนิกชน และมีแรงศรัทธาอันแรงกล้าต่อพระพุทธศาสนา

ประเพณีงานขึ้นปีใหม่ ชาวบ้านจะเฉลิมฉลองโดยการจัดขบวนพาเหรดในตอนเช้า ซึ่งเป็นการแสดงออกถึงความเป็นน้ำหนึ่งใจเดียวกันของคนในหมู่บ้าน ภายในขบวนมีทั้งเด็ก ผู้ใหญ่และผู้อาวุโสที่สุดขึ้นอยู่ด้วยความสมัครใจของผู้ร่วมขบวน ไม่มีกฎเกณฑ์ตายตัว ทุกๆ คนมีอิสระเสรีภาพทางความคิดที่สร้างสรรค์ มีการจัดทำป้ายรณรงค์การต่อต้านยาเสพติด ป้ายการรักษาพยาบาล ป้ายรณรงค์การวางแผนครอบครัว ฯลฯ ขบวนพาเหรดนั้นมีการตกแต่งประดับประดาสวยงาม ในตอนสายจะมีพิธีเปิดสนามโดยนายอำเภอแม่จันศรี, อบต. หรือบุคคลที่มีชื่อเสียง หลังจากการสวนสนามของขบวนพาเหรด มีการรับประทานอาหารร่วมกัน ช่วงบ่ายวันเดียวกัน มีการแข่งขันกีฬาอาวุโส เช่น ฟุตบอล ชักเย่อ วอลเลย์บอล เปตอง เป็นต้น ตอนเย็นมีงานเลี้ยงฉลองรื่นเริงตามจุดต่างๆ ของสี่แยกหมู่บ้าน

ในรุ่งขึ้นวันถัดมา มีการเตรียมเครื่องถวายสังฆทาน เตรียมอาหาร เพื่อทำบุญตรุษปีใหม่ ขอพรจากพระสงฆ์ อันเป็นการทำให้จิตใจเบิกบาน แจ่มใสรับความสุขในปีใหม่

ประเพณีวันสงกรานต์เป็นวันที่ชาวบ้านมีความสุขและสนุกสนานมาก เพราะเนื่องจากเป็นวันปีใหม่ไทยแล้ว ยังเป็นวันครอบครัวด้วยชาวบ้านก็จะไปทำบุญที่วัด มีการก่อเจดีย์ทรายทำความสะอาดบริเวณโดยรอบวัด การรดน้ำดำหัวผู้ใหญ่เพื่อขอพร หนุ่มสาวมีการเล่นน้ำร้องเพลง เป็นต้น

อย่างไรก็ตามในทุกๆ ประเพณีมีความสำคัญและเป็นตัวกำหนดวิถีชีวิตของชาวบ้านเป็นอย่างมาก อันจะสร้างความผูกพัน สามีคิเป็นปึกแผ่น และความร่มเย็นตลอดไป